

1st ACFC Opinion on Bosnia and Herzegovina in Bosnian (unofficial version)
Official version adopted on 27/05/2004 and made public on 11/05/2005
[ACFC/INF/OP/I\(2005\)003](#)

Strasbourg, 11 Maj 2005

ACFC/INF/OP/I(2005)003

**SAVJETODAVNI KOMITET O OSNOVAMA KONVENCIJE ZA ZAŠTITU
NACIONALNIH MANJINA**

Mišljene o Bosni i Hercegovini usvojeno 27. Maja 2004.

SADRŽAJ:

SAŽETAK.....	3
PRIPREME SADAŠNJEG MIŠLJENJA.....	5
OPŠTE KOMENTARI.....	6
ODREĐENI KOMENTARI U VEZI SA ČLANOVIMA 1-19.....	10
GLAVNI ZAKLJUČCI I KOMENTARI SAVJETODAVNOG KOMITETA.....	34
ZAVRŠNA RIJEČ.....	41

SAŽETAK

Savjetodavni Komitet je primio prvobitni Državni Izvještaj Bosne i Hercegovine 20. Februara 2004 (rok 1. Juni 2001) tj. poslije odobrenja koje su Zamjenici Ministara dali Savjetodavnom KOMITETu za početak nadziranja Bosne i Hercegovine 3. Septembra 2003. godine. U svrhu pregleda Državnog izvještaja, delegacija Savjetodavnog Komiteta posjetila je BiH u periodu od 23 do 27 Februara 2004. godine da bi dobila više informacija o sprovođenju Okvirne Konvencije od strane Vlade kao i od Nevlasinih Organizacija i drugih nezavisnih izvora. Na 19. sastanku održanom 27. Maja 2004. godine, Savjetodavni Komitet je usvojio mišljene o Bosni i Hercegovini.

Savjetodavni Komitet sa zadovoljstvom uočava da su problemi nacionalnih manjina u posljednje vrijeme pridobili pažnju vlasti, što je i dokazano prihvatanjem Zakona o Zaštiti Prava Osoba koje Pripadaju Nacionalnim Manjinama i dodatcima u Zakonu o Izboru. Uz to, usklađenje Entiteta je, između ostalog, dozvolilo daljnji razvoj jezičkog obrazovanja manjina.

Savjetodavni Komitet smatra da izvršenje relevantnih normi u praksi predstavlja veliki problem.. Naročito u vezi sa Zakonom o Zaštiti Prava Osoba koje Pripadaju Nacionalnim Manjinama. Opskrbe učenja jezika manjina, medijsko emitovanje za nacionalne manjine kao i jednaka zastupljenost u državnim vlastima i službama nisu podstakle značajne promjene u praksi.

Nove konsultativne strukture za nacionalne manjine , kao što su predloženo Vijeće Nacionalnih Manjina i korespondentna tijela na nivou Entiteta, još nisu postavljena, unatoč pravnim obavezama. Ovakva neizvršenja vlasti se trebaju tretirati kao prioriteta od strane Vlasti kako na državnom tako i na Entitetskom nivou.

Što se tiče pristupa na politička mjesta, stroga pravila su još uvijek na snazi na Državnom nivou, ali je napravljen pomak i na Entitetskom nivou po pitanju širenja pristupa određenim vlastima.

Vlasti bi dakle trebale dalje razmatrati načine rješavanja isključenja, između ostalog, osoba koje pripadaju nacionalnim manjinama sa mjesta na Državnim i Entitetskim nivoima. Takođe bi se trebalo uzeti u razmatranje razvijanje određenih parlamentarnih mehanizama koji bi bolje zaštitili interes nacionalnih manjina. Veća pažnja bi se trebala posvetiti rješavanju problema diskriminacije u praksi, pogotovo u zapošljavanju, što je problem koji zahvata sve one koji ne pripadaju djelu naroda koji je u brojnjoj većini na području o kojem se radi.

Unatoč napretka u procesu izmirenja, i dalje postoji nedostatak povjerenja među etničkim grupama kao i odbojnost vezana za povratak izbjeglica i raseljenih lica. Veliki naponi su potrebni da bi se unaprijedio međuetnički dijalog i da bi se prihvatili oni koji se danas oslovljavaju sa «ostali» kao dio društva Bosne i Hercegovine.

S obzirom na potrebe i zahtjeve u ovom slučaju, treba uzeti u obzir mogućnost podrške promovisanja jezika i kulture nacionalnih manjina na njihovu inicijativu.

Ozbiljni problemi ostaju u primjeni Okvirne Konvencije na Romskom narodu. Potpuna ravnopravnost još uvijek nije osigurana za Rome, koji su i dalje izloženi diskriminaciji i suočeni sa poteškoćama u područjima smještaja, medicinskog osiguranja, zaposlenja te obrazovanja. Razumljiva nacionalna strategija je potrebna da bi se njihova situacija popravila, govoreći iz iskustva stečenog u nedavnoj elaboraciji Akcionog Plana o njihovim obrazovnim potrebama

U ovom kontekstu, posebna pažnja bi se trebala pokloniti boljem učešću Roma na državnim poslovima

1. PRIPREME SADAŠNJEG MIŠLJENJA

1. Rok za prvobitni Državni Izvještaj Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu : Državni Izvještaj) bio je 1. Juni 2001. godine. Na 850. sastanku održanom 3. Septembra 2003. godine, Zamjenici Ministara su zabilježili činjenicu da Bosna i Hercegovina nije predala Državni Izvještaj 24 mjeseca poslije roka predaje te su odlučili da odobre Savjetodavnim Komitetu da započne nadziranje u Bosni i Hercegovini.
2. U skladu sa Pravilom 32 Odluke Ministarskog Komiteta (97) 10 a u svjetlu gore pomenute odluke donešene 3. Septembra 2003. godine, Vlada Bosne i Hercegovine je 26. Septembra 2003. godine pozvala Savjetodavni Komitet da posjeti Bosnu i Hercegovinu. Državni Izvještaj je predat 20. Februara 2004. godine i delegacija Savjetodavnog Komiteta je posjetila Bosnu i Hercegovinu od 23. do 27. Februara 2004. godine da bi dobili dodatne informacije od predstavnika Vlade, Nevladinih Organizacija i drugih nezavisnih izvora o sprovođenju Okvirne Konvencije. U pripremi ovog mišljenja, Savjetodavni Komitet je koristio brojne pisane materijale od različitih tijela Vijeća Evrope, drugih međunarodnih organizacija, Nevladinih Organizacija te drugih nezavisnih izvora.
3. U kontekstu pregledanja Državnog Izvještaja a u svjetlu diskusije koja se održala tokom posjete Bosni i Hercegovini, Savjetodavni Komitet je istakao nekoliko tačaka o kojima bi željeli dobiti više informacija. Anketa je poslana vlastima Bosne i Hercegovine 19. Marta 2004. godine. Odgovor Vlade Bosne i Hercegovine stigao je 12 Maja 2004. godine
4. Savjetodavni Komitet je potom usvojio ovo mišljenje na svom 19. sastanku održanom 19. maja 2004. godine i odlučio ga proslijediti Ministarskom Komitetu¹.
5. Sadašnje mišljenje je predato u skladu sa Članom 26 (1) Okvirne konvencije, po kojoj, u procjeni adekvatnosti mjera poduzetih od strane Partija po principu Okvirne Konvencije, «Ministarski Komitet će asistirati Savjetodavnom Komitetu, u skladu sa Pravilom 23 Odluke (97) 10 Ministarskog Komiteta, po kome će «savjetodavni Komitet uzeti u obzir Državne izvještaje te proslijediti mišljenje Ministarskom Komitetu».

---

¹Na svom 12. sastanku održanom 30. Novembra 2001., Savjetodavni Komitet je odlučio da predstavi određene promjene strukture svojih mišljenja. Odlučili su da ne nastave običaj predavanja «Ponude za zatvaranje i preporuke Komiteta Ministara» (Sekcija V ranijih mišljenja) i da predstave novu sekciju IV, pod nazivom «Glavna otkrića i komentari Savjetodavnog Komiteta». Savjetodavni Komitet je takođe odlučio da preda svoje «Završne primjedbe» u Sekciji V umjesto Sekcije IV. Ove promjene stupaju na snagu od 30. Novembra 2001. godine i važe za sva slijedeća mišljenja usvojena u prvom krugu monitoringa (nadziranja). Ove promjene su načinjene u svjetlu prve odluke o specifičnoj zemlji o provođenju Okvirne Konvencije prihvaćene od strane Ministarskog Komiteta u Oktobru 2001. godine.

II. OPŠTI KOMENTARI

6. Savjetodavni Komitet žali što je Državni Izvještaj predat sa zakašnjenjem od 31 mjeseca, što je znatno omelo nadzor Okvirne Konvencije u Bosni i Hercegovini. Državni Izvještaj se uglavnom bavi zakonodavnim i institucionalnim predmetima i sadrži vrlo malo objašnjenja o praksi vezanoj za zaštitu nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini i nema nikakvih komentara glede odredbi Okvirne Konvencije. Savjetodavni Komitet je takođe primjetio nedostatak informacija o sprovođenju Okvirne Konvencije na pod-Državnom nivou, što je nešto čemu bi se trebalo pristupiti kroz poboljšanu suradnju između Entiteta i Državnih vlasti. U isto vrijeme Savjetodavni Komitet je primjetio trud autora Državnog izvještaja oko statističkih podataka od raznih izvora kao i trud koji je uložen da se u Izvještaj uvrsti i samokritika.
7. Savjetodavni Komitet je dobio jasniju sliku situacije kroz Vladin pisani odgovor na njihovu anketu, i pogotovo, kroz gore navedenu posjetu Bosni i Hercegovini. Savjetodavni Komitet smatra da je posjeta koja je organizovana na poziv Vlade Bosne i Hercegovine, dala Savjetodavnom Komitetu odličnu priliku da uspostavi direktan kontakt sa relevantnim izvorima. Dodatne informacije date od strane Vlade i drugih izvora, uključujući i predstavnike nacionalnih manjina, su bile od velikog značaja, naročito što se tiče sprovođenja relevantnih normi u praksi. Sastanci su se održavali ne samo u Sarajevu nego i u Banja Luci, Prnjavoru i Tuzli.
8. Savjetodavni Komitet priznaje sradnički duh koji su pokazale vlasti Bosne i Hercegovine u procesu koji je vodio usvajanju ovog mišljenja.
9. Što se tiče pripreme Državnog Izvještaja i uprkos veoma kasnom predavanju istog, da Entiteti nisu dovoljno upoznati sa pripremnim vježbama. Savjetodavni Komitet je takođe primjetio da Državni Izvještaj nije široko poznat u mnogim krugovima koji su u pitanju, unatoč pohvalnom trudu načinjenom od strane Državnih vlasti da se posavjetuju sa predstavnicima nacionalnih manjina kao i sa određenim Nevladinim Organizacijama. Savjetodavni Komitet dakle podstiče Vladu da poduzme dalje mjere da pojača svjesnost o Okvirnoj konvenciji, njenom Objašnjavajućem izvještaju, kao i pravila koja se tiču nadziranja na međunarodnom nivou, uključujući publikaciju i širenje Državnog Izvještaja i drugih relevantnih dokumenata.
10. Savjetodavni Komitet primjećuje da su posljedice rata, koji se završio 1995. i koji je rezultirao u patnji, velikom broju smrti² i oko 2,200,000 raseljenih lica³, se još uvijek osjeti u Bosni i Hercegovini danas. Ovo nije samo problem u socialno-ekonomskom domenu, nego i u među-etničkom dijalogu i ljudskim pravima općenito. Ovo znatno komplicira zadatak vlasti u sprovođenju Okvirne Konvencije, i stavlja kao prioritet promoviranje međuetničke tolerancije kao i potrebu za borbom protiv svakog vida diskriminacije.
11. Kao rezultat truda koji je uložen u zaustavljanje rata u Bosni i Hercegovini, Daytonsko-Pariški Generalni Okvirni Ugovor za Mir u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu Dejtonski Sporazum) je potpisan u Parizu 14. decembra 1995. godine između Republike Bosne i Hercegovine, Republike Hrvatske i Federalne Republike Jugoslavije. Ustav Bosne i Hercegovine je sadržan u aneksu 4 Dejtonskog Sporazuma, koji definiše Bošnjake, Hrvate i Srbe kao «Izborne Narode» i predstavlja pojam «Ostali» (Pogledati Predgovor). Ustav nalaže da će Bosna i Hercegovina biti sastavljena od dva Entiteta, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske (pogledati Član I). Te obavezuje Bosnu i Hercegovinu i oba Entiteta da osiguraju «najviši nivo međunarodno priznatih ljudskih prava i sloboda» (pogledati Član II). Štoviše, Dejtonski sporazum pruža direktno učešće članova nominovanih od strane međunarodne zajednice u određenim unutrašnjim institucijama, kao što su Ustavni Sud Bosne i Hercegovine, te postavlja Visokog Predstavnik da nadgleda izvršenje civilnog aspekta Dejtonskog Sporazuma..

---

² Po Državnom Izvještaju, nekih 250,000 ljudi je ubijeno.

³ Po Državnom Izvještaju, iz ovog broja nekih 1,200,000 osoba je tražilo zaštitu izvan Bosne i Hercegovine i skoro 1,000,000 osoba je raseljeno na teritoriji Bosne i Hercegovine

12. Ove i druge karakteristike Dejtonskog Sporazuma čine institucionalne strukuru Bosne i Hercegovine jedinstvenom, i ih treba imati u vidu kada se procjenjuje izvršenje Okvirne konvencije u ovoj zemlji. Što se tiče zaštite nacionalnih manjina općenito i pored strogosti Dejtonskog Sporazuma kao i važne uloge koju igra međunarodna zajednica u Bosni i Hercegovini, od velike je važnosti da se poduzmu sve potrebne mjere od strane unutašnjih vlasti te da se oni osjećaju

- posebno odgovornim za sprovođenje Okvirne Konvencije. Ovo bi zauzvrat trebalo osigurati da se razvije osjećaj vlasti u lokalnoj stanovništvu.
13. Dejtonski sporazum je bio od velikog značaja za završetak rata. U preciznom definisanju obaveza potpisnih Stranki i uspostavljanju kompleksne institucionalne strukture, Dejtonski Sporazum je sa sigurnošću doprinjeo osiguranju mira i stabilnosti u Bosni i Hercegovini. Savjetodavni Komitet napominje da su ovi rezultati postignuti kroz jaku naglašenost na etničkoj pripadnosti i teritorijalnim pripremama koje su stvorene da bi se brinulo za potrebe takozvanih izbornih naroda. Priznajući da je ovakav pristup vjerovatno bio neophodan u post-konfliktnoj rehabilitacijskoj fazi, Savjetodavni Komitet smatra da će u budućnosti biti potrebe da se sa ove naglašenosti etničke pripadnosti i grupnih prava krene ka više obuhvatnom pristupu na individualnim ljudskim pravima, što će biti više u skladu sa težnjama rastućeg broja Bosanskih građana. Ovakav potez je u potpunosti u skladu sa djelimičnom odlukom Br.5/98 Ustavnog Suda 30. Juna i 1. Jula 2000. godine, koji se ne bavi samo sa kolektivnom jednakošću izbornih naroda, nego i sa diskriminacijom individualaca. Takav potez će morati biti uparen sa većim učešćem svih članova Bosanskog društva, naročito sa onim koji se sada oslovljavaju sa «Ostali», ili zato što pripadaju manjinama ili zato što ne žele biti povezani sa jednim od tri izborna naroda. Kako bi brojne promjene mogle biti predstavljene mijenjanjem sadašnje prakse ili promjenama u već postojećem zakonodavstvu ne bi trebalo biti isključeno da će ustavne promjene nekada biti potrebne, tj. onda kada se sprovede popis na ovim prostorima.
  14. Savjetodavni Komitet ističe da je izvršenje Okvirne Konvencije u Bosni i Hercegovini veoma komplikovano zbog nedostatka pouzdanih podataka. Zadnji opšti popis stanovništva je napravljen 1991. godine, tj. prije rata, i široko je priznato da njegovi rezultati više ne prikazuju sadašnje demografsko stanje u zemlji. Mnogi su se oglasili o potrebi za novim popisom u zemlji, uključujući i predstavnike nekih nacionalnih manjina kao što su Romi. Istovremeno, Popis iz 1991. godine je dokaz o postojanju jezičkih, etničkih i kulturnih različitosti koje su karakterizirale Bosnu i Hercegovinu desetljećima i razumno je da postoji oklijevanje u mnogim krugovima u organizovanju naovog Popisa prije završetka procesa povratka izbjeglica i raseljenih lica, kao što stoji u aneksu 7 Dejtonskog Sporazuma
  15. Savjetodavni Komitet je svjestan ove dileme i nada se da će se uslovi za provođenje novog Popisa stvoriti u bliskoj budućnosti. Savjetodavni Komitet smatra da je neophodno da vlasti, pogotovo na lokalnom nivou, ne koriste nedostatak novog Popisa da opravdaju nedostatak zaštite nacionalnih manjina. Ovo je jako važno zbog činjenice da, nažalost, lokalne vlasti pokazuju nedostatak pažnje za onim što se tiče nacionalnih manjina, kao što se može vidjeti iz stalnog nedostatka sprovođenja Zakona o Zaštiti Prava Osoba koje Pripadaju Nacionalnim Manjinama 2003. (pogledati komentare u Članu 5).
  16. Savjetodavni Komitet želi istaći da je u pregledu izvršenja Okvirne Konvencije Bosne i Hercegovine, uzeo u obzir ozbiljnost ekonomskih problema kroz koje zemlja trenutno prolazi. Svjesni važnosti socijalno-ekonomskih uslova o izvršenju pravila i mjera za koje su potrebna finansijska sredstva, Savjetodavni Komitet uvažava trud koji je uložan od strane vlasti da se zaštite nacionalne manjine ali se isto tako nada da će se poboljšati u bliskoj budućnosti.
  17. U slijedećem dijelu mišljenja u pogledu održanih odredbi navedeno je, na osnovu informacija kojima trenutno raspolaže, Savjetodavni Komitet smatra da izvršenje datog člana ne podstiče nikakve posebne observacije. Savjetodavni Komitet želi naglasiti da ova Izjava ne treba biti shvaćena kao signal da su poduzete adekvatne mjere te da bi se trud sada trebao svesti na minimum. Naprotiv, Savjetodavni Komitet smatra da obaveze Okvirne Konvencije zahtjevaju stalni i kontinuirani trud od strane vlasti da bi se ispoštovala načela i postigli ciljevi Okvirne

Konvencije. Štaviše, određeni Državni poslovi bi se mogli prihvatiti što ne znači da će biti tako u daljim krugovima nadziranja Naposljetku, postoji mogućnost da se ono što se u ovom trenutku čini od maje važnosti s vremenom pokaže podcjenjeno.

III. ODREĐENI KOMENTARI U VEZI SA ČLANOVIMA 1-19

Član 1

18. Savjetodavni Komitet uočava da je nekoliko međunarodnih ugovora utjelovljeno u domaći pravni red kroz Dejtonski Sporazum te da su tek poslije potpisani, što je bio slučaj i sa Okvirnom Konvencijom. Savjetodavni Komitet žali što do sada, sa iznimkom Ustavnog Suda,

Okvirna Konvencija se malo koristi na domaćem nivou, kako od strane nacionalnih vlasti tako i od Ureda Visokog Predstavnika te bivše Komore za Ljudska Prava.

Član 2

19. Savjetodavni Komitet uočava da je Ustavni Sud u svojoj djelimičnoj odluci Br. 5/98 donešenoj 30. Juna i 1. Jula 2000. godine izdatoj u Službenom Listu 14. Septembra 2000. proglašena protuustavnom, između ostalog, u stav 5 u Predgovoru Ustava Republike Srpske, koja je priznala « prirodno i demokratsko pravo, volju i odlučnost Srpskog naroda iz Republike Srpske da usko poveže svoju Državu sa drugim Državama Srpskog naroda». Savjetodavni Komitet prihvata nove formulaciju Predgovora Ustava Republike Srpske, koja sada, između ostalog, izražava namjeru « pridonosenja razvoju prijateljskih odnosa među ljudima i Državama», stav koji je u potpunosti u skladu sa Članom 2 Okvirne Konvencije.

Član 3

20. Savjetodavni Komitet naglašava da u nedostatku definicije u samoj Okvirnoj Konvenciji, Stranke moraju ispitati ličnu slobodu primjene koja će biti data Okvirnoj Konvenciji u njihovoj zemlji. Rezultatom ovog ispitivanja smatraće se stav vlasti Bosne i Hercegovine.
21. Pošto Savjetodavni Komitet uočava da po ovom pitanju Stranke, u jednu ruku, imaju granicu razumjevanja kada se uzmu u obzir okolnosti koje preovladavaju u njihovoj zemlji, dok sa druge strane ovo se mora praktikovati u skladu sa opštim načelima međunarodnog zakona i fundamentalnih principa postavljenih u Članu 3 Okvirne Konvencije. Osobito se ističe da izvršenje Okvirne Konvencije ne bi trebalo biti izvor proizvoljnih ili neopravdanih razlika.
22. Ovo je razlog zbog kojeg Savjetodavni Komitet smatra da je dio njegove dužnosti da ispita ličnu slobodu koja je data izvršenju Okvirne konvencije da bi se potvrdilo da nema proizvoljnih ili neosnovanih razlika. Štaviše, smatra da se mora potvrditi ispravna primjena fundamentalnih principa postavljenih u Članu 3 Okvirne Konvencije.
23. Bosna i Hercegovina nije ušla ni u deklaraciju ni zadržavanje na ličnom polju primjene po ulasku u Okvirnu konvenciju. Državni Izvještaj samo implicitno pristupa ovom pitanju i upućuje na Zakon o Zaštiti Prava Osoba koje Pripadaju Nacionalnim Manjinama 2003., Član 3 koji daje definiciju pojma «nacionalna manjina» i sadrži spisak zaštićenih grupa:

«Nacionalna manjina, u smislu ovog Zakona, je dio populacije – građani Bosne i Hercegovine – koji ne pripadaju ni jednoj od tri izborna naroda Bosne i Hercegovine, i sastoji se od osoba istog ili sličnog etničkog porijekla, istih ili sličnih tradicija, običaja, religije, kulture, i imaju sličnu ili povezanu historiju i druge karakteristike.

Bosna i Hercegovina će štiti stavove i jednakost osoba koje pripadaju nacionalnim manjinama: Albanci, Crnogorci, Česi, Italijani, Jevreji, Mađari, Makedonci, Njemci, Poljaci, Romi, Rumunci, Slovaci Slovenci, Turci, Ukrajinci te svi drugi koji zadovoljavaju uslove iz stava 1 ovog Člana.»

24. Savjetodavni Komitet smata pozitivnim to što ova definicija pokriva veliki broj grupa koje se nalaze u Bosni i Hercegovini, uključujući i one koje su brojno manje¹, kao i to da spisak grupa nije zamarajući. Isto tako uočava da ograničavanje obima pojma nacionalne manjine na građane čiji građanski status, po ukidanju Socijalističke Republike Jugoslavije i sukoba u Bosni i Hercegovini, nije regulisan (pogledati komentare pod Članom 4, Stavom 47).

25. Savjetodavni Komitet smatra da postoji prostora za uključenje ostalih gupa u obime Okvirne Konvencije i zakonodavstva koje se odnosi na njeno izvršenje. Savjetodavni Komitet je mišljenja da bi bilo moguće uzeti u razmatranje uključenje osoba koje pripadaju drugim skupinama, uključujući i one koji nisu građani odgovarajuće grupe, u sprovođenje Okvirne Konvencije po principu primjene član po član. Također zauzima stav da bi vlasti ovo trebale uzeti u razmatranje uz konsultaciju sa svim uključenim stranama.
26. Što se tiče pozicije Bošnjaka, Hrvata i Srba, Savjetodavni Komitet uočava da se oni ne smatraju nacionalnim a to u svrhu Zakona o Zaštiti Prava Osoba koje Pripadaju Nacionalnim Manjinama 2003. Dejtonski Sporazum ih ozančava sa terminom «Izbornog Naroda», kao što se vidi iz Predgovora Ustava Bosne i Hercegovine. U skladu sa djelimičnom odlukom Br. 5/98 donesenom 30. Juna 2000. godine od strane Ustavnog Suda, Bošnjaci, Hrvati i Srbi se trebaju smatrati izbornim narodima na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine, bez obzira na Entitet u kojem borave. Drugim riječima, iako su izborni narodi u stvari u većini ili manjini u Entitetima, raspoznaja Bošnjaka, Hrvata i Srba kao izbornih naroda ne znači da su ustavom priznati kao većina, jer uživaju u jednakosti kao grupa.
27. Status izbornih naroda predstavlja važnu garanciju za ravnopravnost među Bošnjacima, Hrvatima i Srbima u oba Entiteta i Savjetodavni Komitet priznaje da je ovakva ravnopravnost bila veoma značajna u održavanju mira i stabilnosti u zemlji poslije sukoba. Potpuno je razumljivo da ne postoji volja među ovim grupama da se njihov status izbornih naroda zamijeni sa nacionalnim manjinama pod Zakonom o Zaštiti Prava Osoba koje Pripadaju Nacionalnim Manjinama 2003.

---

¹Rezultati popisa iz 1991. godine u Bosni i Hercegovini pokazuju da od kompletne populacije koja broji 4,377,033 stanovnika, ima 4,922 Albanaca, 10,048 Crnogoraca, 590 Čeha, 426 Jevreja, 893 Mađara, 1,596 Makedonaca, 470 Njemaca, 526 Poljaka, 8,864 Roma, 162 Rumuna, 297 Rusa, 133 Rusina, 297 Slovaka, 2,190 Slovenaca, 267 Turaka, 3,929 Ukrajinaca, 242,682 Jugoslavena, i 17,592 dugih.; 14,585 ih se nije izjasnilo o etničkoj pripadnosti, 224 regionalnih udruženja, 35,670 nepoznato.

28. Savjetodavni Komitet uočava da Bošnjaci i Hrvati, u stvari, žive u manjini u Republici Srpskoj kao i Srbi u Federaciji, što je već istaknuto od strane Ustavnog Suda¹. U takvoj situaciji i uprkos njihovom položaju izbornog naroda, ove osobe se mogu naći u neprijatnim situacijama i biti žrtve raznih tipova diskriminacije (pogledati komentare pod Članom 4). Uzimajući u obzir organizacijsku autonomiju u kojoj uživaju i široke moći koje imaju entiteti u mnogim ključnim područjima kao što su obrazovanje, kultura, ili mediji, Savjetodavni Komitet smatra da Bošnjaci i Hrvati u Republici Srpskoj kao i Srbi u Federaciji trebaju imati mogućnost da se oslone na zaštitu koju pruža Okvirna Konvencija u određenim područjima koja su u okvirima mogućnosti Entiteta, ukoliko oni to žele. Uzimajući u obzir organizacijsku autonomiju u kojoj uživaju i široke moći koje imaju Kantoni u Federaciji, ista mogućnost bi trebala biti data Hrvatima i Bošnjacima koji žive u Kantonima u kojima se nalaze u brojnoj manjini.

Savjetodavni Komitet želi istaći da ova mogućnost nikako ne implicira slabljenje njihovog statusa kao izbornih naroda kao što nalaže Ustav, već bi samo ponudila dodatno sredstvo za potrebe zaštite. Savjetodavni Komitet dakle zauzima stav da bi se ove mogućnosti trebale uzeti u razmatranje uz konsultaciju sa svim uključenim stranama.

29. Kao stvar principa, Savjetodavni Komitet ističe da kvazi-sistematsko korištenje termina "Ostali" na ustavnom nivou u vezi sa nacionalnim manjinama, u kontrastu sa takozvanim izbornim narodima predstavlja probleme. U jednu ruku, concept "Ostalih" podstiče interpretacije da li to samo važi za osobe koje pripadaju nacionalnim manjinama ili svim onim koji ne žele biti asocirani sa jednom od tri izborne grupe. S druge strane, nekolicina predstavnika nacionalnih manjina je istakla da termin "Ostali" nalaze uvrijedljivim i da on ukazuje više na isključenje nego na uključenje u Bosansko društvo. Savjetodavni Komitet sa zadovoljstvom uočava da Zakon o Zaštiti Prava Osoba koje Pripadaju Nacionalnim Manjinama 2003 koristi termin "nacionalne manjine", koji je također pomenut i u Članu II5 u Ustavu. Izražava nadu da će vlasti, kako na Državnom tako i na Entitetskom nivou, imati u vidu stalno predstavljanje slične terminologije na ustavnom nivou.
30. Savjetodavni Komitet uočava da, u Bosni i Hercegovini, etničko opredjeljenje individualca se učestalo pominje u brojnim oblastima, naročito u pristupu političkim područjima, javnim područjima, i u globalu, zapošljenju. Prepoznajući da je ovakav pristup doprinjeo postizanju određene ravnoteže između tri izborna naroda i priznajući da postoji potreba da se pribave kvalitetni podaci u ovim područjima, Savjetodavni Komitet ističe da prikupljanje podataka o vezi pojedinaca sa određeno etničkom pripadnošću treba upariti sa adekvatnom pravnom zaštitom, imajući u vidu principe koji su sadržani u Preporuci Ministarskog Komiteta Br. (97) 18 u vezi sa zaštitom ličnih podataka koji su prikupljeni i pohranjeni u statističke svrhe. U ovom kontekstu, veoma je važno osigurati da svaka osoba ima pravo da se tretira ili ne tretira kao osoba koja pripada datoj etničkoj grupi te da nikakve smetnje ne bi trebale rezultirati iz tog izbora. Sve osobe koje su ubrojane moraju biti informisane o tome da su pripreme podataka o etničkoj pripadnosti dobrovoljne.

---

¹Pogledati Stavove 58 i 59 djelimične odluke Ustavnog Suda Br. 5/98 donešene 30 Juna i 1. Jula 2000. godine.

31. Savjetodavni Komitet uočava da pravni red ne sadrži dovoljno zaštite u ovom pogledu. U određenim slučajevima pojedinci su čak de facto obavezni da se izjasne o etničkoj pripadnosti jer izjašnjavanje kao "Ostali" donosi probleme iz perspektive nediskriminacije (pogledati komentare pod Članom 4, Stavovima 37-41. Na primjer Član 4.19 Stav 5 Zakona o Izborima koji nalaže da "*spisak kandidata za Predstavnički Dom Naroda Federacije Bosne i Hercegovine, Predsjednika i Podpredsjednika Republike Srpske i Nacionalne Skupštine Republike Srpske će pokazati kojoj grupi izbornih naroda ili grupi Ostalih kandidati žele pripadati*". Iako će to možda zahtjevati zakoniti cilj, pogotovo u osiguranju jednakosti predstavljanja izbornih naroda u javnim vlastima, takva obaveza je problematična sa tačke gledišta Člana 3 Okvirne Konvencije. Savjetodavni Komitet dakle smatra da bi vlasti trebale sprovesti pregled zakonodavstva po ovom pitanju, i na toj osnovi prihvatiti neophodne potrebe da bi

se osiguralo puno pravo da se ne tretiraju kao osobe koje pripadaju određenoj etničkoj skupini.

32. Imajući u vidu da je zadnji opšti popis stanovništva izvršen 1991. godine, Savjetodavni Komitet podstiče vlasti da započnu razmatrati mogućnost organizovanja novog popisa u neko pogodno vrijeme u bliskoj budućnosti (pogledati komentare u Stavovima 14 i 15 pod Opšte Primjedbe). U ovom pogledu, biće neophodno da se odgovori na pitanja koja se tiču etničke pripadnosti smatraju neobaveznim, i da su jasno naznačena kao takva. Mogućnost eksplicitnog nudića neutralnih ulazaka – kao “Bosanac” – za samo- identifikovanje, u dodatku spiska i etničkim grupama kada se vrši popis, će se morati uzeti u razmatranje. Ovo je vrlo važno zbog činjenice da se značajan broj osoba izjasnio kao “Jugolaven” ili su jednostavno odbili da se izjasne. Također bi se uzela u obzir i činjenica da danas, rastući broj građana, iz mješanih brakova, se ne osjeća ugodno izjašnjavajući se kao pripadnik isključivo jedne grupe od tri izborna naroda. Preporučljivo je da se Vlada posavjetuje na vrijeme ne samo da predstavnicima izbornih naroda nego is a predstavnicima nacionalnih manjina oko organizacije i modaliteta slijedećeg popisa, naročito o sadržaju popisnih formulara.

Član 4

33. Savjetodavni Komitet sa zadovoljstvom uočava da postoji opća garancija protiv diskriminacije, uključujući Ustav Bosne i Hercegovine, Ustav Entiteta i Zakon o Zaštiti Prava Osoba koje Pripadaju Nacionalnim Manjinama 2003. Savjetodavni Komitet isto tako uočava da bi takve mjere zaslužile dalje razvijanje i očekuje se da će se u razmatranje uzeti razvoj zakonodavstva koji obuhvata anti diskriminaciju, koji će zaštititi individualce od diskriminacije od strane javnih vlasti i privatnih lica.
34. Komisija za Ljudska Prava je osnovana u skladu sa Aneksom 6 Dejtonskog Sporazuma i sastojala se iz dva dijela, Ureda Posrednika i Komore za Ljudska Prava. Ove institucije su imale zadatak da ispituju narušavanja ljudskih prava, kao i diskriminaciju od strane državne vlasti. Komora za ljudska prava može biti uhvaćena ili Posrednikom u ime podnosioca, ili od strane vlasti, osobe, grupe ljudi ili Nevladinih Organizacija koji tvrdi da je žrtva narušavanja ljudskih prava. Tri Posredničke institucije postoje u Bosni i Hercegovini danas. Jedna je na Državnom nivou i po jedna u svakom Entitetu. Svaka se sastoji od 3 Posrednika (jedan Bošnjak, jedan Hrvat i jedan Srbin) Najstarija Posrednička institucija (u Federaciji) postoji već više od deset godina, i naročito se pokazala korisnom u borbi protiv diskriminacije, što važi i za osobe koje pripadaju nacionalnim manjinama kao i za one koje pripadaju izbornim narodima u manjinskim situacijama.
35. Savjetodavni Komitet uočava da su i institucionalni djelokrug kao i sudski i nesudski načini borbe protiv diskriminacije već duže vrijeme nestabilni. Obaveze Komore za Ljudska Prava su prebačena Ustavnom Sudu od 1. Januara 2004. godine i predviđeno je da će Komisija za Ljudska Prava raditi u sklopu Ustavnog Suda od 1. Januara do 31. Decembra 2004. godine da bi pokušala riješiti 9,500 zaostalih slučajeva Komore za Ljudska Prava. Štaviše, predloženo je da se sastave tri Posredničke institucije da bi se stvorio jedinstveni Ured Posrednika na Državnom nivou.
36. Savjetodavni Komitet smatra da tokom čitavog procesa izvršenja ovih važnih institucionalnih promjena , vlasti bi trebale posvetiti posebnu pažnju osiguranju stavljanja na raspolaganje efikasne pomoći pojedincima koji tvrde da su žrtve diskriminacije. U tom kontekstu, posebno je važno da se Komisiji za Ljudska Prava u sklopu Ustavnog Suda dostave potrebni izvori da bi se mogli rješavati zaostali slučajevi koji se naslijeđeni od Komore za Ljudska Prava. Također je važno udruženje tri Posredničke institucije , što bi trebalo smanjiti broj Posrednika

sa 9 na 1 i koje je čini se neophodno da bi se pojačale multi-etničke Državne institucije kao i da bi se racionalizovalo korištenje državnih fondova, koje će se desiti postepeno tako da se stečeno povjerenje u novo nastalu Državnu Posredničku instituciju može ojačati ¹. Iako je žalosno to što će se Posrednik i dva Zamjenika, koji će sačinjavati ovu buduću jedinstvenu instituciju, birati na etničkoj osnovi, što će ometati dalja razmatranja u budućnosti. Savjetodavni Komitet također smatra da bi vlasti trebale obratiti više pažnje na nedostatak pravog izvršavanja odluka ili preporuka izdatih od strane institucija za Ljudska Prava, problem koji ako se nastavi, će vjerovatno da omalovaži povjerenje u uspješno djelovanje ovih sredstava, koje su važne, između ostalog, za osobe koje pripadaju nacionalnim manjinama.

37. Cjeneći gore pomenute garancije protiv diskriminacije, Savjetodavni Komitet istovremeno uočava da su pravila upravljačke kompozicije nekih vlasti na Državnom nivou takva da pravno isključuju osobe koje pripadaju nacionalnim manjinama od pristupanja političkim mjestima. Ovo je naprimjer slučaj kod trojnog predsjedništva u Bosni i Hercegovini, koje se po Članu V Ustava treba sastojati od jednog Bošnjaka, jednog Hrvata i jednog Srbina. Još jedan primjer je Dom Naroda Parlamenta Bosne i Hercegovine, koja po Članu IV Constitucije treba uključivati 15 delegata, dvije-trećine iz Federacije (uključujući pet Hrvata i pet Bošnjaka) i jednu trećinu iz Republike Srpske (pet Srba). Član IV Ustava daje mogućnost Srbima, Bošnjacima i Hrvatima da služe kao Predsjedavajući i zamjenik Predsjedavajućeg Parlamenta, Dom NARoda I Predstavnički Dom.

---

¹Pogledati mišljenje Komisije za Demokratiju kroz Zakonom (Venecijska Komisija) od 08.Jula 2002.godine na određenim predmetima vezanim za Posredničke institucije u Bosni i Hercegovini i o određenim obavezama Bosne i Hercegovine po ulasku u Vijeće Evrope, document CDL(2004)028, koji se poziva na prijelazni period u kojem će postojati sve tri institucije.

38. Uz prepreke sa kojim se suočavaju osobe koje pripadaju nacionalnim manjinama kod pristupa određenim mjestima, Savjetodavni Komitet uočava da su mnoge osobe koje pripadaju svakoj od tri gupe izbornih naroda pravno isključene od pristupanja takvim mjestima. Na primjer, Nemoguće je da Srbin koji živi na teritoriji Federacije ili Hrvat ili Bošnjak koji živi na teritoriji Republike Srpske bude izabran u trojnom Predsjedništvu Bosne I Hercegovine po riječima Člana V Ustava. Slično tome Srbin iz Federacije ili Hrvat ili Bošnjak iz Republike Srpske neće biti kvalifikovan za Dom Naroda Bosne I Hercegovine po Članu IV Ustava.
39. Savjetodavni Komitet smatra da takvi aranžmani povlače pitanje diskriminacije. Dok se možda govori da teže ka zakonitim ciljevima, prvobitno da bi se osigurala jednako zastupanje sva tri izborna naroda, njihova proporcionalnost je upitna po pitanju totalnog isključenja određenih osoba koje pripadaju nacionalnim manjinama iz pristupa ključnim pozicijama državnog života. To dovodi u pitanje podudarnost sa Članom 4 Okvirne Konvencije. Uprkos tome što institucionalni okvir potiče iz Ustava I prema tome iz Dejtonskog sporazuma, je bio od velike koristi u osiguravanju stabilnosti u Bosni I Hercegovini te da bi mijenjanje Ustava bilo predloženo tek onda kada se napravi široki popis političkih snaga I izbornih

naroda na Nacionalnom nivou, Savjetodavni Komitet je mišljenja da bi se trebalo uzeti u razmatranje nalaženje rješenja problema totalnog isključenja osoba koje pripadaju nacionalnim manjinama sa gore navedenih mjesta, iako se to ne može postići za kratko vrijeme.

40. Savjetodavni Komitet sa zadovoljstvom prihvata da praćenjem djelimične odluke Ustavnog Suda od 30 Juna I 1. Jula 2000.godine o statusu izbornih naroda, ustavi i Federacije I Republike Srpske su izmjenjeni tako da bi bilo moguće da sva tri izborna naroda mogu biti zastupljena u Parlamentu Entiteta. Manji napredak je napravljen u osiguravanju predstavljanja nacionalnih manjina kroz kategoriju "Ostali". Savjetodavni Komitet također uočava da su određene promjene u kompoziciji Zakonodavnih I izvršnih vlasti predstavljene na općinskom i – u Federaciji- Kantonalnom nivou da bi se složili sa pomenutom odlukom Ustavnog Suda.
41. Savjetodavni Komitet žali što ovaj proces nije završen do kraja. Čini se da na primjer, Predstavničkom Domu Federacije još uvijek nedostaje 7 Srpskih Delegata i drugi problemi ostaju na Entitetskom nivou, kao što je predočeno u Državnom Izvještaju. Predsjednik i dva Podpredsjednika Federacije I Republike Srpske mogu biti izabrani među izbornim narodom samo jednom. Isto se odnosi i na biranje Predsjednika I Podpredsjednika Parlamenta Federacije. Slično tome, tri Posrednika Federacije moraju biti izabrana između tri izborna naroda, što isključuje osobe koje pripadaju nacionalnim manjinama. Savjetodavni Komitet je mišljenja da bi takvi aranžmani trebali biti pregledani jer dovode u pitanje kompatibilnost sa Članom 4 Okvirne Konvencije¹. Takođe se čini da odstupaju od opštih principa postavljenih u Članu 19 Zakona o Zaštiti Prava Osoba koje pripadaju Nacionalnim Manjinama, da će osobe koje pripadaju nacionalnim manjinama imati pravo da budu proporcionalno predstavljeni u organima državne vlasti kao i u drugim civilnim službama na svim nivoima. U razmatranje bi, dakle, trebalo uzeti pronalaženje načina omogućavanja pristupa osobama koje pripadaju nacionalnim manjinama mjestima koja su u pitanju, što će možda na kraju zahtjevati ustavne izmjene na Entitetskom nivou

---

¹ Pogledati mišljenje Komisije za Demokratiju kroz Zakon (Venecijska Komisija) od 9-10 Marta 2001.o implikacijama Djelimične Odluke III Ustavnog Suda Bosne I Hercegovine Slučaj U 5/98 o predmetu "Izbornih Naroda", document CDL-INF(2001)6, koji u Stavu 15a) kaže da "dijeljenje stava o odgovornosti između predstavnika tri izborna naroda zahtjeva ozbiljan rizik diskriminacije Ostalih tim što ih isključuje sa takvih mjesta".

42. Ističući važnost postojanja adekvatnog zakonodavstva u zaštiti osoba koje pripadaju nacionalnim manjinama od diskriminacije, Savjetodavni Komitet je naročito zabrinut oko problema koji se tiču stavljanja takvog zakonodavstva u praksu. U ovom kontekstu, informacije kako iz ne valdinih i međunarodnih izvora tako i iz institucija Posrednika, pominju trajnost duboko usađene diskriminacije u brojnim područjima. Diskriminacija je usmjerena ka osobama koje ne pripadaju izbornim grupama koje su u većini na Entitetskom nivou, ili u Federaciji ili na Kantonalnom nivou. Romi su u ovom pogledu najranjiviji.
43. Pristup radnim mjestima podstiče diskriminaciju u Entitetima, posebno u Republici Srpskoj gdje je i dalje jako teško osobama koje nisu Srbi da dobiju pristup radnim mjestima u Sudu, policiji kao i mnogim drugim javnim preduzećima (pogledati komentare pod Članom 15, Stav 111). Diskriminacija se također osjeti u procesu povratka izbjeglica i raseljenih lica posebno na lokalnom nivou, i u Federaciji i Republici Srpskoj. Savjetodavni Komitet zato apeluje vlastima, posebno na Entitetskom nivou, da se uhvate u koštac sa rasprostranjenom diskriminacijom sa kojom se suočavaju oni koji ne pripadaju dominirajućim grupama izbornih naroda te da pojačaju akciju koja je usmjerena ka pomirenju (pogledati komentare pod Članom 6).

44. Kao izrazito ranjiva grupa, Romi su u najtežoj situaciji i najizloženiji su diskriminaciji. Ovo uključuje i raseljene Rome, povratnike iz inostranstva ili one koji su došli kao izbjeglice sa Kosova. Prema Vlastima, Romi su najbrojnija manjina i najmanje 20,000 njih živi u zemlji. Druge procjene sugerisu da su Romi možda i brojniji, u rasponu od 30,000 do 50,000¹ ili čak i više.
45. Savjetodavni Komitet uočava da su Romi prije rata uglavnom živjeli na teritoriji koja je danas Republika Srpska. Veliki broj njih je istjeran tokom rata, posebno iz Prijedora, Valsenice, Rogatice, Srebrenice, Zvornika i Bijeljine ili nekolicina njih se vratila tamo (pogledati komentare pod Članom 6). Zbog toga većina Roma danas živi na području Federacije. Najbrojniji su u Tuzlanskom Kantonu gdje Kantonalne Vlasti procjenjuju da ih ima oko 15,000. Prema informacijama raznih izvora uključujući i Romske predstavnike, Romi su ograničeni, većinom nezaposleni, često izostavljeni iz zdravstvenog osiguranja socijalne pomoći te nemaju neophodne uslove za život u svojim naseljima. Štaviše, Romska djeca rijetko pohađaju školu, čak i osnovnu (pogledati komentare pod Članom 12) te imaju poteškoća kod ulaska na javna mjesta službe. Jedan od primjera je bazen u Živinicama.
46. Vlasti do sada nisu uspjele osigurati potpunu jednakost između Roma i ostatka stanovništva. Savjetodavni Komitet je naročito zabrinut o izvještajima o alarmantnim situacijama u Romskim naseljima, gdje hiljade Roma ima ozbiljne poteškoće, žive u bez stambenih uslova, bez osnovnih sanitarnih sredstava, struje, pouzdanog načina grijanja, bez septičkih jama kao nedostatku pristupa svježoj vodi. U mnogim naseljima uslovi su takvi da mogu ugroziti zdravlje svih stanovnika. Savjetodavni Komitet je veoma zabrinut ovim nisko standardnim životnim uslovima i smatra da ovi problemi zahtjevaju hitnu pažnju ciljane mjere kako od obje domaće vlasti tako podrške međunarodnih donacijskih agencija.

---

¹Pogledati procjenu Romskih Udruženja i naponen NEVLADINE ORGANIZACIJE-a na strain 33.

47. Naročito veliki problem kod mnogih Roma je nedostatak ličnih dokumenata, uključujući rodni list, lične identifikacijske dokumente, dokumente o Državnom zdravstvenom osiguranju i socijalnoj pomoći kao i dokaz o državljanstvu (pogledati komentare pod Članom 3, Stav 24). Jedan od razloga ovome je priroda Romskih naselja, čiji stanovnici nisu legalno prijavljeni na lokalnom nivou te su zato blokirani u praksi dobivanja lične karte ili nemaju pristup socijalnim službama kao što su zdravstveno osiguranje ili socijalna pomoć. Posebno istaknuto pitanje Savjetodavnog Komiteta je slučaj rodni listova: većina Romkinja poslije porođaja izlazi iz bolnice bez pravilnog otpuštanja jer ne mogu platiti račun. Kao rezultat toga, ove žene ne dobivaju potrebne medicinske kartone koji su potrebni za prijavu novorođenčeta, za koga je poslije nemoguće dobiti rodni list. Savjetodavni Komitet smatra da nedostatak ličnih dokumenata predstavlja probleme u ispunjenju njihovih ljudskih prava, te apeluje vlastima da poduzmu neophodne korake da sistematski registruju sve svoje građane bez obzira na status Romskih naselja.
48. Savjetodavni Komitet ističe sa Romi koji žive u ilegalnim naseljima su podložni prinudnom iseljavanju bez mogućnosti alternativnog smještaja (pogledati komentare pod Članom 6 Dakle, neophodno je da vlasti pristupe ovom problemu legalnog statusa ovih naselja kao prioritetu, id a se ne izvršavaju deložacije koje sa sobom nose narušavanje ljudskih prava.

49. Kao stvar principa, Savjetodavni Komitet je jako zabrinut da vlasti u Bosni i Hercegovini nisu svjesne veličine problema sa kojima se suočavaju Romi te potrebe da se razvije strategija na svim nivoima da se riješe ovi problemi. Državni Izvještaj spominje samo jedan slučaj diskriminacije u Kiseljaku ali ne analizira čitavu situaciju isključenja Roma i razloga koji stoje iza toga. Savjetodavni Komitet je naročito zaprepašten da tokom razgovora sa Ministarstvom Zdravstva Federacije i Ministarstvom Rada i Socijalne Pomoći Tuzlanskog Kantona, predstavnici su odbili da priznaju potrebu za sistematskom i koordiniranom akcijom za Rome na osnovu toga da socijalni poduhvati ne bi trebali biti povezani sa etničkom pripadnošću.
50. Još jedna komplikacija u ovom području je kompleksna institucionalna struktura Države, posebno Federacije. U ovom Entitetu, socijalna pomoć pripada nadležnosti Kantona, s tim što nису vi Kantoni prihvatili legislaciju. Kantoni također imaju veliku sposobnost prihvatanja sprovođenja Zakonodavstva o zdravstvenom osiguranju. Savjetodavni Komitet shvata da trenutni rezultati sistema u razlikama između Kantona i Entiteta te da se ni jedna vlast ne osjeća odgovornom za popunjenu nedostataka na socijalnim poljima. Ova situacija ima negativan uticaj na one koji se susreću sa vlastima na raznim nivoima u svakodnevnom životu, to se posebno odnosi na raseljena lica kao što su Romi koji su izbjegli iz Republike Srpske.
51. Savjetodavni Komitet smatra da alarmantna situacija Roma u Bosni i Hercegovini zahtjeva, uz konsultaciju sa Romskim predstavništvima i drugim Nevladine Organizacije koji su već aktivne u ovim poljima, razvoj mjera koje ciljaju na poboljšanje njihove kompletno socijalno-ekonomske situacije, naročito na polju zapošljenja, smještaja i zdravstvenog osiguranja. U ovom kontekstu, Savjetodavni Komitet želi ukazati na nedavni usvojeni Akcioni Plan o obrazovnim potrebama Roma kao mogući izvor inspiracije za razvoj takvih mjera, koje se moraju poduzeti u bliskoj saradnji sa svim ministarstvima koja su uključena (pogledati komentare pod Članom 12). Savjetodavni Komitet je mišljenja da od vlasti ne prihvataju potrebu poduzimanja specijalnih mjera za siromašne grupe kao što su Romi, ne može se postići pravi progress, posebno u područjima zdravstva i socijalne pomoći.
52. Imajući u vidu da su od 1991. godine nije napravio opšti popis, te da je rat prouzrokovao slidbe stanovnika u Bosni i Hercegovini, Savjetodavni Komitet uočava da postoji veliki raskorak između zadnjih zvaničnih statistika Vlade i nezvaničnih procjena stvarnih brojeva, te geografskih lokacija osoba koje pripadaju nacionalnim manjinama. Savjetodavni Komitet je zabrinut da bi takav raskorak u brojevima, koji su posebno važni kada su u pitanju Romi, može omesti sposobnost Države uoči, sprovede i nadzire mjere osiguranja potpune ravnopravnosti osoba koje pripadaju nacionalnim manjinama.
53. Savjetodavni Komitet priznaje trud Ministarstva za Ljudska Prava i Izbjeglice u 2003. godini u saklupljanj novih statističkih podataka na osnovu, između ostalog, arhiva zavoda za socijalni rad te školskih arhiva, kroz slanje određenih upitnika u oko 70 općina u kojima su Romi bili prijavljeni 1991.godine. Savjetodavni Komitet apeluje vlastima da i dalje prikupljaju slične informacije te da prošire ove mjere na sve nacionalne manjine do stvaranja novog popisa (pogledati komentare pod stavovima 14 i 15 Opštih Komentara i Član 3), imajući u vidu uslove koje je postavila Preporuka Ministarskog Komiteta Br. (97) 18, a što se odnosi na zaštitu ličnih podataka prikupljenih u statističke svrhe.

Član 5

54. Savjetodavni Komitet sa zadovoljstvom uočava usvajanje Zakona o Zaštiti Prava Osoba koje Pripadaju Nacionalnim Manjinama 01.Aprila 2003. godine od strane

- Parlamenta Bosne i Hercegovine. Ovaj se Zakon brine o brojnim pravima na ključnim područjima kao što su medije, korištenje jezika manjina, obrazovanja, kulture.
55. Savjetodavni Komitet priznaje da je ovaj zakon bio koristan u pokretanju bar prvog javnog mišljenja o mjestu nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini. Zakon je usvojen ubrzanom procedurom, što je svelo javne rasprave na minimum te onemogućilo Parlament da uzme u razmatranje prijedloge predstavnika nacionalnih manjina. Kao rezultat tome, Zakon je kritikovan od mnogih predstavnika nacionalnih manjina za mnoge date garancije koje nisu od posebnog značaja i za ignorisanje određenih ključnih zahtjeva koji se odnose na, npr. Eliminaciju ustavnih i pravnih prepreka u političkom učešću na svim nivoima (pogledati komentare pod Članom 4 i 5). Štaviše, Savjetodavni Komitet se podsjeća da se sistematsko postupanje nacionalnih manjina nastavlja samo po ustavnom kategorijom "Ostalih" što samo jača njihovu ograničenost. Puni pristup osoba koje pripadaju nacionalnim manjinama svim vlastima na oba nivoa, Entitetskom i Državnom se još uvijek treba predstaviti u praksi. Savjetodavni Komitet je mišljenja da čak i ova fundamentalna pitanja nisu zadovoljavajuće riješena, Zakon o Zaštiti Osoba koje Pripadaju Nacionalnim Manjinama 2003 će imati ograničen uticaj na situaciju vezano za nacionalne manjine.
56. Važna karakteristika Zakona o Zaštiti Prava Osoba koje Pripadaju Nacionalnim Manjinama je da je to okvirni zakon koji ne pruža detaljnu regulaciju i čini se da ne pruža mnoga konkretna prava. Kao posljedica, predstavljena prava ne mogu stupiti na snagu dok se ne usklade korespondentna sektorska zakonodavstva na Državnom nivou i/ili dok se ne stvori potpuno prateće zakonodavstvo na Entitetskom nivou. Ovo je na primjer slučaj kod učenja manjinskih jezika u javnim školskim sistemima (Član 14 zakona), obaveza javnih radio televizijskih operatera da emituju specijalne programe za osobe koje pripadaju nacionalnim manjinama (Član 16 Zakona) ili opšti uslov da osobe koje pripadaju nacionalnim manjinama imaju pravo biti jednako predstavljeni u organima vlasti i ostalim civilnim službama na svim nivoima (Član 19 Zakona). Član 26 Zakona pravi pripreme za usvajanje i uslađivanje relevantnih zakonodavstava, u Entitetima, sa novim stavovima i pravima u roku od šest mjeseci što ističe 14. Novembra 2003. godine.
57. Savjetodavni Komitet je zabrinut što šest mjeseci poslije isteka roka, nema vidnog napretka ni na jednom nivou da se usvoji i uskladi relevantno zakonodavstvo, osim u području obrazovanja (pogledati komentare pod Članom 14). Ista neaktivnost je okarakterizovala predloženo postavljanje konsultativnih organa za nacionalne manjine na Državnom i Entitetskom nivou (pogledati Član 15). Pregled plana izvršenja zakona koji je nedavno pripremljen od strane Vlade Entiteta bi Parlament trebao uzeti u razmatranje kao prioritet. Savjetodavni Komitet također ne zna ni za kakva budžetska sredstva odvojena od strane Entiteta ili Kantona za sprovođenje Zakona o Zaštiti Prava Osoba koje ne Pripadaju Nacionalnim manjinama 2003 kao što nalaže Član 8 pomenutog Zakona, i ako su održane Općine tako i postupile. Stoga se čini da su veoma mala izvršavanja ovog Zakona u praksi, državni poslovi koji su nanijeli veliko razočarenje među nacionalnim manjinama.
58. Savjetodavni Komitet svejedno pohvaljuje korake koji su poduzeti na lokalnom nivou da se podrži inicijativa zaštite i promocije kultura nacionalnih manjina. Ovo je posebno slučaj u Banja Luci, jedna od rijetkih općina koja je izdvojila godišnja sredstva za nacionalne manjine u gradskom budžetu i u kojoj je odlična suradnja i povjerenje između vlasti i društva koju su uspostavile kulturne institucije desetak nacionalnih manjina. Slično ovome je i Općina Prnjavor koja stalno podržava kulturne institucije nacionalnih manjina te nekoliko njihovih projekata u skladu sa tradicionalnim multietničkim karakterom grada.

59. Savjetodavni Komitet uočava da do danas, takvva podrška je često davana ad hoc, te da postoje znatne razlike u predanosti relevantnih vlasti takvim poduhvatima među različitim općinama. U tom kontekstu, Savjetodavni Komitet žali što Zakon o Zaštiti Prava Osoba koje Pripadaju Nacionalnim Manjinama 2003 nema stvarnog podsticaja za davanje podrške institucijama –kao što su kulturni ili arhivski centri-postavljenih od strane nacionalnih manjina. Predstavnici nekoliko nacionalnih manjina su povukle pitanje nedostatka prostora i slične Državne podrške za njihova udruženja kao jednog od njihovih osnovnih potreba. Takvi zahtjevi dolaze naročito od Poljaka, Italijana, Makedonaca i Čeha i taj problem je naročito izražen u Sarajevu. Još jedna poteškoća sa kojom se suočavaju nacionalne manjine koji su voljni da se organizuju da bi sačuvali svoje kulture je kompleksnost institucijske strukture Države sa svoja četiri sloja administracije, koja, između ostalog, stvara prepreke koje ometaju koordinaciju njihovih aktivnosti na nacionalnom nivou (pogledati Član 15).
60. Član 17 Zakona o Zaštiti Prava Osoba koje Pripadaju Nacionalnim Manjinama podsjeća da manjine imaju pravo osnovati takve institucije ali to ne iziskuje nikakve obaveze vlasti da poduzmu pozitivnu radnju po tom pitanju. Zbog njihove malobrojnosti, oskudnim sredstvima te činjenici da su rasuti na dva Entiteta, očuvanje identiteta za mnoge od njih je pod dugoročnom prijetnjom. S obzirom na potrebe i zahtjeve u ovom slučaju, Savjetodavni Komitet smatra da be odgovarajuće vlasti, posebno na lokalnom nivou, trebale razmotriti pružanje veće podrške inicijativama koje dolaze od nacionalnih manjina za podršku njihovih jezika i kultura. Vlasti be trebale pažljivo razmotriti kulturne inicijative Roma i drugih nacionalnih manjina bez mogućnosti da traže podršku od “rodne Države”

Član 6

61. Savjetodavni Komitet sa zadovoljstvom uočava da su tokom njihove posjete, vlast, u brojnim prilikama, naglašavale potrebu za tolerancijom i multinacionalnim dijalogom. Savjetodavnom Komitetu je također drago vidjeti da je process pomirenja napredovao u Bosni i Hercegovini unatoč tragičnim dešavanjima u prošlosti. Mada se čini da postoji nedostatak povjerenja između zajednica, te da pokušaji da se uspostavi multinacionalni dijalog, uzajamno razumjevanje i saradnja među svim osobama bez obzira na njihovu etničku kulturnu, govornu ili religijsku pripadnost, trebaju intenzivirati posebno na entitetskom nivou.
62. Savjetodavni Komitet želi istaći da su odluke koje podržavaju potrebu za tolerancijom, multinacionalnim dijalogom i pomirenjem od velike važnosti u Bosni i Hercegovini danas, zemlji koja je opisana postojanjem tri etnički zasnovana politička reda, ostavljajući malo mjesta za one koji ne mogu ili ne žele biti pripadnici jednog od tri izborna naroda. U tom kontekstu, prihvatanje “Ostalih” i posebno nacionalnih manjina kao dio Bosanskog društva nije dovoljno razvijeno. Trud da se integriše unutarnja kohezija i osjećaj pripadnosti zajedničkom društvu je sve više potreban glede slabosti centralnih vlasti i činjenice da se sposobnost Države kontinuirano dovodi u pitanje. Savjetodavni Komitet izražava nadu da će Bosna i hercegovina postepeno prevazići politiku koja se previše bazira na etničkoj pripadnosti i krenuti ka pravom Bosanskom demokratskom društvu, korak koji nije olakšan podtojanjem dva bilateralna ugovora o specijalnim odnosima sa susjednim zemljama koji su potpisani 1998. od

- strane federacije i 2001. od strane republike Srpske. Postoje ohrabrujući znači da takav korak ima rastuću podršku stanovništva, što potvrđuje činjenica da rastući broj kandidata za Posrednički Ured Federacije je odabrao da se ne izjasni o etničkoj pripadnosti na aplikacijama u zadnje dvije godine.
63. Savjetodavni Komitet smatra da je neophodno za izvršenje Člana 6 Okvirne Konvencije da u ophođenje prema ratnim zločinima, kako kroz domaće sudove tako i kroz saradnju sa Međunarodnim Krivičnim Tribunalom za bivšu Jugoslaviju, vlasti Bosne i Hercegovine – posebno one iz Republike Srpske – ulože više truda i pokažu potpunu i aktivnu saradnju. Također je važno za eliminaciju nedostatka povjerenja među zajednicama da vlasti ulože više truda u ispitivanje slučajeva nestalih osoba (pogledati komentar pod Stavom 68).
  64. Sprovođenje Aneksa 7 Dejtonskog Sporazuma- koji se odnosi na povratak raseljenih lica i izbjeglica, rekonstrukcijom i drugim uslovima koji su poterbni za siguran povratak- je presudno za pojačanje tolerancije i gore pomenutog multinacionalnog dijaloga. Savjetodavni Komitet dakle sa zadovoljstvom prihvata zadnje statistike izdate u Martu 2004. o sprovođenju imovinskog zakona, koji sugeriše da je process povratka imovine skoro završen. Registrovano 216,904 imovinskih zahtjeva, od toga 201,417 završenih slučajeva.
  65. Uočavajući da je ovo veliko postignuće s obzirom na kompleksnost postojećih problema na ovom području, Savjetodavni Komitet također uočava da se mnoštvo onih kojima je vraćena imovina nije vratilo na prijeratno mjesto prebivališta. Registrovano je 985,003 povratka u Bosnu i Hercegovinu od potpisivanja Dejtonskog Sporazuma do 31. Decembra 2003. ali i dalje ostaju stotine hiljada ljudi koji se nisu vratili. U odsustvu novog popisa, Državni Izvještaj predpostavlja da je proporcionalan broj nacionalnih manjina uvršten u ovu cifru.
  66. Nekoliko razloga može odvratiti ljude od povratka na prijeratno mjesto prebivališta I ohrabriti ih da prodaju svoju imovine a jedan od tih razloga je I nedostatak ekonomskih mogućnosti. Savjetodavni Komitet priznaje da je teška ekonomska situacija opšta karakteristika sa kojom se svi povratnici moraju suočiti u Bosni i Hercegovini. Informacije iz raznih izvora ističu posebne poteškoće koje više utiču na one povratnike koji ne pripadaju lokalno dominantnim grupama izbornih naroda. Takve poteškoće proističu - bar djelimično – iz diskriminacije kada je u pitanju zaposlenje, socijalna prava (zdravstveno osiguranje i penziono) kao i obrazovanje. Štaviše, čini se da a neki političari doprinose neprijateljskoj atmosferi koja dalje narušava povratnički process u oderđenim regijama. Rezultirajući opšti nedostatak povjerenja među zajednicama često predstavlja veliki izazov za osobe da se vrte na svoje prijašnje mjesto prebivališta.
  67. Savjetodavni Komitet je naročito zabrinut činjenicom da se Romi susreću sa ozbiljnim preprekama pri povratku u svoje prijeratne domove I mnogim drugim pravima vezanim za imovinu. U brojnim slučajevima, Romi su se navodno susretali sa narušavanjem od strane lokalnih vlasti u potraživanju svoje zemlje na kojoj , između ostalog, sada privremeno borave druge izbjeglice koje trenutno nemaju gdje. U slučajevima gdje su Romi dobili odobrenje za povrat svoje imovine, vlasti su odbile deložirati sadašnje stanare .Zabrinjavajuće je da po izlasku iz Romskih kuća stanari imaju običaj vandalizirati ih , a valsti ne poduzmu ništa da se takvi krivično gone i kazne. Takve prepreke su česte u odrđenim općinama Republike Srpske – posebno u Bijeljini i Gradiškoj – ali su slične poteškoće uočene I na teritoriji Federacije, u Donjem Vukovju.
  68. Nasilje ili odbojnost vezano za povratke i dalje stvara smetnje u povratcima i napadi na povratnike su se čini se nastavili u 2003. Takvi incidenti uglavnom ciljaju na pojedince iz ne dominantnih izbornih naroda pogotovo Roma, što odvraća ove ljude od njihovog prava povratka. Demonstracije lokalnog stanovništva – i Srba i Bošnjaka – koji protestuju predloženo pravljenje centra za Rome su se nedavno dogodile u prijedoru. Pažnju Savjetodavnog Komiteta je

također privukla situacija u opštini Zvornik, posebno u selima Kozluk i Skočić. Navodno, nekoliko stotina Roma je živjelo u Zvorniku prije rata ali mnogi od njih nikada nisu nađeni od završetka sukoba te su sada proglašeni nestalim. Tvrdi se da vlasti nisu posvetile dovoljno pažnje ovim tragičnim okolnostima te da nisu sproveli valjanu istragu. Romske kuće su navodno na ovom području sistematski uništene i skoro niti jedna nije rekonstruisana do danas. Ovakvo stanje zajedno sa općim neprijateljskim ponašanjem koje preovladava na lokalnom nivou prema Romima je rezultiralo u vrlo malom broju Romskih povratnika.

69. Do rata većina Roma u Bosni i Hercegovini je živjela u neformalnim naseljima bez ikakvog jasnog pravna svojine na korištenje zemlje koju su koristili, mnogi od njih, koji su ili ostali ili se vratili u ta naselja sada žive pod stalnom prijetnjom deložacije¹. u mnogim slučajevima, uključujući I područje Mostara, Bišće Polje, I područje Butmir blizu Ilidže, Romska naselja su navodno bila demolirana I njihovi stanovnici deložirani, a da vlasti nisu pokušale naći alternativni smještaj čak ni nekolicini Roma koji su prijavljeni u općini o kojoj je riječ. Savjetodavni Komitet ponavlja da je potrebno da se vlasti posvete legalnom statusu ovih naselja kao prioritetu sa uz istraživanje svih mogućnosti legalizovanja ili pronalaska odgovarajućeg alternativnog smještaja na nediskriminativan način, kao što je uspješno urađeno u slučaju naselja Gorica u Sarajevu kao i u Brčko Distriktu gdje su vlasti obećale da će legalizovati naselje Prutače.

---

¹ Po OSCE-u, 50-70% Romskih zajednica u Bosni i Hercegovini trenutno živi u neformalnim naseljima (pogledati press communiqué 13 Maya 2003. iz OSCE Misije u Bosni i hercegovini, koja želi dobrodošlicu mjerama za legalizovanje Romskih naselja u Brčkom).

70. Savjetodavni Komitet je zabrinut zbog izvještaja koji ukazuju da neki od službenika kriminalističkih službi imaju predrasude prema osobama koje ne pripadaju dominantnom izbornom narodu, uključujući Rome. Navodno, neki od Romskih prodavača na pijacama su često maltretirani i postoje naznake o brutalnim policijskim racijama u Romskim naseljima. Ovo su predmeti koji zahtjevaju dalju pažnju vlasti i, tamo gdje je potrebno, dodatne mjere. Opšti nedostatak povjerenja Roma u vlasti djelimično objašnjava zašto je malo prijava policijskog zlostavljanja Roma, stanje koje je pogoršano malim brojem Roma koji su zaposleni kao policajci (Pogledati komentare pod članom 5).
71. U području medija, postoji opća tendencija da se fokusira na događaje koji se tiču tir izborna naroda a zapostavljaju se oni dijelovi koji se odnose ma nacionalne manjine. Štaviše, štampa i elektronski mediji još uvijek izvještavaju na način koji jača već postojeće negativne stereotipove protiv određenih nacionalnih manjina kao što su Romi i Albanci. Slično tome, neki mediji takođe negativno prikazuju one koji ne pripadaju dominantnom izbornom narodu, što omalovažava duh međuetničke tolerancije. Savjetodavni Komitet sa zadovoljstvom saznaje da Vijeće Štampe sprovodi stalno nadziranje štampanih medija, ocjenjujući ih. Savjetodavni Komitet ohrabruje vijeće Štampe da podstiče sjesnost javnosti o rezultatima ovog nadziranja i postojećih procedura koje sun a rapolaganju za kršenje pravila ponašanja. Slično nadziranje bi se moglo pokrenuti i kada su u pitanju elektronski mediji.

Član 7

72. Prema Članu 10 Zakona o Zaštiti Prava Osoba koje Propadaju Nacionalnim manjinama 2003, pojedinci mogu slobodno pokazivati nacionalnih manjina pod

uslovom da isto tako pokazuju i zvanične oznake i simbole Bosne i Hercegovine, kao i Entiteta, Kantona i Općina.

73. Formulacija ove odredbe je problematična u tom smislu što nalaže sistematsko dodatno korištenje Državnih simbola bez razlikovanja između privatnih i javnih sfera. Savjetodavni Komitet podstiče vlasti da izmjene ovu odredbu sa restrikcijom obaveznog korištenja Državnih simbola samo na javni mjestima. Ako bi se ograničenje stavilo i na privatne sfere, one bi trebale biti priznate samo tamo gdje je neophodno zaštititi interes javnosti.

Član 8

74. Savjetodavni Komitet uočava da uvažavanje prava izražavanja religije pojedinca je posebno važno zbog religijskog šablona različitih zajednica koje žive u Bosni i Hercegovini. U tom kontekstu, Savjetodavni Komitet uočava da nedavno usvojeni Zakon o Slobodi Religije i Pravnog Statusa Crkvi i Religijskih Zajednica (Službene Novine 5/44, 9. Mart 2004.), na Državnom nivou, sadrži nove garancije u tom pogledu.
75. Savjetodavni Komitet je zabrinut mnogim preprekama koje su postavljene za rekonstrukciju religijskih objekata koji su uništeni tokom rata. To je npr. Slučaj džamija u Bijeljini i Zvorniku, gdje su vlasti Republike Srpske odbile dati odobrenje za izgradnju. Ukrainska Pravoslavna Crkva u Bijeljini takođe još uvijek nije rekonstruisana. Savjetodavni Komitet požuruje vlasti da pristupe ovom problemu što prije, i gdje bude potrebno, sprovedu odgovarajuće sudske odluke¹.

---

¹Posebno pogledati odluku CH/96/29 donešenu 11. Juna 1999 od strane Komore za Ludska Prava u “ Islamska Zajednica protiv Republike Srpske

Član 9

76. Savjetodavni Komitet sa zadovoljstvom prihvata činjenicu da član 16 Zakona o zaštiti Prava Osoba koje Pribadaju Nacionalnim Manjinama 2003 u mnogim pogledima reflektuje načela sadržana u Članu 9 Okvirne konvencije i da sarži elemente koji posržavaju i aktivni i pasivni pristup medijima osobama koje pripadaju nacionalnim manjinama. Savjetodavni Komitet žali to što zbog nedostatka izvršenja uglavnom na pod-Državnim nivoima, ova načela još nisu u punom operativnom stanju, pogotovo kad su u pitanju obaveze radio-televizijskih stanica koje rade kao javni servisi da bi obezbjedili specijalne informativne programe na jezicima nacionalnih manjina bar jednom sedmično.
77. Prema Nadzornoj agenciji za Komunikacije Bosne i Hercegovine, ne postoji trag zahtjeva za formiranje ne profinog radija posvećenog nacionalnim manjinama ni emitovanja na jezicima nacionalnih manjina. Anketa koju je nedavno provela Agencija za Nadzor Komunikacija otkriva da je broj prenosnika povoljniji u ponudi za pristup osobama nacionalnih manjina stalnim programima. Ovo je u suprotnosti sa sa sadšnjom ograničenom količinom programiranja na jezicima manjina, uprkos nekim nekim informativnim programima emitovanim na Turskom, Albanskom, Hebrejskom i Romskom na dvije privatne radio stanice u Sarajevu i Romski dječiji program emitovan na jednoj stanici u kotor Varošu. Savjetodavni Komitet dakle podstiče Agenciju za Nadzor Komunikacija da obrate pažnju na Član 16 Zakona o Zaštiti Prava Osoba koje Pripadaju Nacionalnim Manjinama 2003 te da zauzmu aktivniji stav u sprovođenju ovog načela, posebno kada izdaju licence. Dalji napori bi se trebali napraviti da se prospješi svjesnost među nacionalnim manjinama o novim pravnim mogućnostima sadržanim u Takonu te da pokušaju evaluirati svoje poterbe na ovom područji.

Član 10

78. Savjetodavni Komitet zadovoljno prihvata formulisanje Člana 7 Ustava Republike Srpske¹ i Člana 6, Stav 1 Ustava Federacije² u kojem postavljaju Srpski, Hrvatski i Bosanski kao zvanične jezike. Čini se da mogućnost korištenja drugih jezika u odnosu na administrativne valsti nije regulisana zakonom na entitetskom nivou u republici Srpskoj ni u Federaciji.

---

¹ Član 7 Ustava Republike Srpske glasi: “Zvanični jezici Republike Srpske su: jezik Srpskog naroda, jezik bošnjačkog naroda i jezik hrvatskog naroda. Zvanična pisma su ćirilica i latinica. U područjima nastanjenim grupama koje govore druge jezike, njihovi jezici će takođe biti u zvaničnoj upotrebi, kako stoji u zakonu.”

² Član 6, Stav 1 Ustava Federacije glasi: “Zvanični jezici Federacije Bosne i Hercegovine su: Bosanski jezik, Hrvatski jezik i Srpski jezik. Zvanična pisma su ćirilica i latinica. Drugi jezici se mogu koristiti kao način komunikacije i uputa.

79. Savjetodavni Komitet uočava da Član 12 Zakona o zaštiti Prava Osoba koje Pripadaju Nacionalnim Manjinama 2003 nalaže obavezu vlastima da osiguraju upotrebu jezika manjina u kontaktu sa osobama koje pripadaju nacionalnim manjinama ako manjina koja je u pitanju konstituiše apsolutnu ili relativnu većinu u gradu, općini ili lokalnoj zajednici o kojoj se radi. Gradovi i općine mogu odrediti u svojim statutima da ova mogućnost takođe može biti korištena ako manjina o kojoj se radi konstituiše više od trećine stanovništva u datom gradu ili općini.
80. nakon razgovora koje je Savjetodavni Komitet imao sa raznim valstima u Republici Srpskoj, čini se da se ovo načelo zakona smatra neprimjenjivim u Bosni i Hercegovini jer ne postoji ni jedna općina u zemlji u kojoj data manjina konstituiše većinu kada je napravljen zadnji opći popis 1991. godine.
81. Savjetodavni Komitet je zabrinut da je brojčani prag (apsolutne ili relativne većine) sadržan u pomenutom načelu toliko visok da može predstavljati prepreku što se tiče određenih jezičkih manjina na područjima naseljenim osobama koje pripadaju nacionalnim manjinama ili tradicionalno ili u znatnim brojevima, posebno na nivou lokanih zajednica. Savjetodavni takođe uočava da takav brojni prag podiže sumnje o njegovoj kompatibilnosti sa Ustavom kao što je sugerisano Zakonskim predmetom samog Ustava¹. To samo nalaže vlastima da ispituju stvarne potrebe bazirane na objektivne kriterije kada su suočeni sa takvim zahtjevima od starne osoba koje pripadaju nacionalnim manjinama, bez neophodnog ograničavanja samih sebe na rezultate popisa iz 1991.. Štaviše, Savjetodavni Komitet izražava nadu da će vlasti imati sistematske koristi od oslanjanja na niže pragove da bi se aktiviralo pravo korištenja jezika manjina u kontaktima sa administrativnim vlastima.

---

¹Pogledati četvrtu djelimičnu odluku Br. 5/98 Ustavnog suda donešenu 18-19 Augusta 2000, Stav 34.

Član 11

82. Savjetodavni Komitet uočava da Član 12 Zakona o Zaštiti Prava Osoba koje Pripadaju Nacionalnim Manjinam 2003 pruža mogućnost pokazivanja lokalnih imena, imena ulica i drugih topografskih pokazatelja jezičkim manjinama ako te manjine konstituišu apsolutnu ili relativnu većinu u tom gradu ili općini. Gradovi općine mogu odrediti u svojim statutima da ova mogućnost može biti korištena i ako data manjina konstituiše jednu trećinu stanovništva u gradu ili općini. Savjetodavni Komitet je zabrinut da bi brojni prag (apsolutne ili relativne većine), a koji je saržan u pomenutom načelu, mogao predstavljati prepreku u određenim jezičkim manjinama u područjima tradicionalno naseljenim znatnim brojem osoba koje pripadaju nacionalnim manjinama i izražava nadu da će vlasti imati sistematske koristi od oslanjanja na niže pragove.
83. Savjetodavni Komitet smatra važnim da lokalna imena, imena ulica i drugi topografski pokazatelji namjenjeni za javnost reflektiraju multi etnički karakterpodručja, što je posebno relevantno u slučaju Bosne i Hercegovine. U tom kontekstu, Savjetodavni Komitet uočava da je svojom odlukom donešenom 26. Marta 2004. Ustavni Sud bosne i Hercegovine uputio vlasti Republike Srpske da promjeni imena 12 općina i jednog grada kojima je bio dodat prefiks "Srpski" kao rezultat rata od 1992 do 1995. Savjetodavni Komitet izražava nadu da će pomenute vlasti ubrzo izvršiti ovu sudsku odluku.

Član 12

84. Savjetodavni Komitet uočava da diskusija koja je u toku na području osnovnog i srednjeg obrazovanja se bazira na status Srpskog Hrvatskog i Bosanskog jezika i plana I program ate načina da se okonča ova takozvana priča "dvije škole pod istim krovom" tj. Odvojeni razredi za Hrvate i Bošnjake koji žive na određenim područjima Federacije, posebno u Kantonu 6 (Srednja Bosna), Kantonu 7

(Hercegovačko Neretvanski kanaton). Sadašnja reforma koja je prihvaćena od strane Bosne i Hercegovine kao obaveza po ulasku u Vijeće Evrope, takođe cilja na promjene tri različita plana i programa- i kompleta knjiga- u objedinjavanje plana i programa dopunjenog “predmetima nacionalnih grupa”. Proces objedinjenja 52 škole u Federaciji, koje su radile odvojeno i u paralelnim sistemima koji postoje u istim školskim ustanovama, su se suočile sa poteškoćama, naročito od strane Hrvatskih zastupnika koji se zalažu za očuvanje njihovih školskih sistema da bi se izbjegla izjednačavanje.

---

¹Pogledati četvrtu djelimičnu odluku Br. 5/98 Ustavnog suda donešenu 18-19 Augusta 2000, Stav 34.

85. Savjetodavni Komitet ističe da u slučaju Bosne i Hercegovine, načela koja su postavljena u Članu 12, Stavu 2 Okvirne Konvencije, da bi se ostvarili kontakti među učenicima i učiteljima različitih zajednica, su od prevashodne važnosti. Potreba da se promoviše proces pomirenja te da se poboljša nacionalna kohezija na svim nivoima u fazi post-ratne rehabilitacije je presudno u otklanjanju elemenata segregacije kao što su korištenje odvojenih ulaza u iste školske ustanove ili pritisci koje osjećaju učenici koji podstiču netoleranciju prema učenicima druge etničke pripadnosti. Štaviše, trud koji se ulaže da bi se stvorio objedinjeni plan i program bi trebao biti ključan u integraciji djece povratnika i pokretljivosti studenata , što je još uvijek izazov, zbog broja raseljenih osoba i izbjeglica (pogledati komentare pod Članom 6, Tavom 66). U dugoročnom pogledu, trebalo bi se potruditi da se takođe podstakne zajednički pristup “osobama nacionalnih grupa”. Istovremeno, Savjetodavni Komitet ističe da bi se obrazovne reforme i u procesu objedinjavanja trebale odvijati u skladu sa načelima Člana 14 Okvirne Konvencije kada je u pitanju Konvencija o predavanju jezika manjina i osiguravanja da osobe koje pripadaju svakoj od tri izborna naroda imaju jednako pravo da koriste svoje jezike bez diskriminacije.
86. S obzirom na podjelu vlasti između Države i Entiteta- a posebno Kantona koji su odgovorni za obrazovanje u Federaciji- postoji hitna potreba da koordinacije na polju obrazovanja da bi se osigurala refleksija načela Članova 12 i 14 u zakonodavstvu i praksi na teritoriji Bosne i Hercegovine. Savjetodavni Komitet sa zadovoljstvom prihvata usvajanje “Aktionog Plana za Potrebe Obrazovanja Roma i Članova Drugih Nacionalnih Manjina” 17. Februara 2004., od strane Entiteta i Kantonalnog Ministarstva Obrazovanja. Ovaj Plan, koji je sastavljen na inicijativu OSCE-a nakon osmomjesečnog procesa konsultacija sa raznim strankama, sačinjava čvrstu podlogu za vlasti da probaju zadovoljiti potrebe nacionalnih manjina, pogotovo Roma. Sastavljen je na osnovu tri ključna dokumenta stvorena aktivnim učešćem Vijeća Evrope: Ugovor o Obrazovanju iz Maja 2000. potpisan od strane Ministara Obrazovanja tri izborna naroda, Plan Reformi Obrazovanja, prezentovan od strane Ministara Obrazovanja a sproveden od strane Izvršnog

Vijeća za Održanje Mira u Novembru 2002, kao i Zakona o Osnovnom i Srednjem Obrazovanju iz 2003. Taj Plan zahtjeva sistematske radnje da bi se obezbjedio jednak pristup obrazovanju i obrazovnim potrebama za učenike koji pripadaju nacionalnim manjinama.

87. Što se tiče Člana 12, Stava 1 Okvirne Konvencije, Savjetodavni Komitet uočava da do danas nisu poduzete dovoljne mjere da se očuvaju kultura i historija nacionalnih manjina. Kako je predloženo u Akcionom Planu, takve mjere bi se trebale povećati u pogledu davanja šanse svim učenicima da se upoznaju sa multinacionalnim karakterom Bosne i Hercegovine. Savjetodavni Komitet je mišljenja da korist od uključenja i održavanja nacionalnih manjina bi moglo biti ključno u postratnoj rekonstrukciji.
88. Do nedavno, knjige u područjima historije, književnosti, geografije i društvenih nauka navodno sadrže koji sadrže nacionalističke stavove i sve školske sisteme (Bosanske, Hrvatske i Srpske) koji su predstavili svoji interpretaciju historije. Unatoč tome Savjetodavni Komitet prihvata četverogodišnji proces sproveden od strane Komisije za Nadzor Knjiga, koja se složila sa uklanjanjem etnički uvrjedljive terminologije u nekim knjigama, pravljanju geografke karte da bi se Bosna i Hercegovina mogla kao jedinstvena Država kao i odnos prema kontraverznim događajima u zadnjih deset godina. Savjetodavni Komitet podstiče Vlasti da nastave sa procesom pregledanja kao i sa ravnojem direktiva za pisce knjiga historije i geografije, inicijativa koja je podržana od strane Vijeća Evrope i OSCE-a da se poboljša kvalitet knjiga.
89. Savjetodavni Komitet je veoma zabrinut oko pristupa Romske djece obrazovanju u Bosni i Hercegovini. Kao što je uočeno u pomenutom Akcionom Planu, velika većina Romske Djece nije u mogućnosti da pohađa školu zbog njihovih siromašnih životnih uslov. To vrlo često sprječava njihove roditelje od mogućnosti da im pruže odgovarajuću odjeću, knjige i pribor. Cijena prevoza kao i mali dnevni džeparac za hranu su još neke od prepreka sa kojima se suočavaju siromašne Romskih porodica koje žele da njihova djeca pohađaju školu. Diskriminacija i verbalno vrijeđanje, kao i predrasude prema Romima od strane nekih prosvjetnih radnika, učitelja i drugih učenika su takođe neki od čimbenika koji smanjuju povjerenje Romskih roditelja prema školskim sistemima. Savjetodavni Komitet napominje vlasti da bi se ovi problemi trebali što prije riješavati te da im se pristupi sa većom važnošću. Kao rezultat ovih i drugih faktora, kao što su nedostatak dokumenata za prijavu djece (pogledati komentare pod Članom 4) prisustvo Roma u školstvu je malo i Romi su odsutni u višim razredima osnovne i srednje škole¹. Procenat Romkinja koje pohađaju školu je manji od Roma, što je faktor koji zahtjeva pažnju vlasti.
90. Savjetodavni Komitet smatra da gorepomenuti Akcioni Plan sadrži nekoliko predloženih mjera koje, ako pravilno primjenjene, mogu znatno poboljšati situaciju Roma u obrazovanju. U tom kontekstu, Savjetodavni Komitet sa zadovoljstvom spoznaje da su 4 Kantona Federacije kao i Republika Srpska izdvojili iz budžeta 2004. posebna sredstva za početak izvršavanja Akcionog Plana. Drugi Kantoni bi trebali slijediti primjer i osigurati taj dio kao prioritarna sredstva, između ostalog za knjige, pribor, hranu i troškove prevoza, kao što je zahtjevano u Akcionom Planu i Članu 18 Okvirnog Zakona o Osnovnom i Srednjem Obrazovanju². Savjetodavni Komitet smatra da uspješno izvršenje ovog plana zavisi od stepena posvećenosti vlasti. Savjetodavni Komitet smatra važnim to da vlasti povećaju svoj trud u ovim područjima, posebno da nadgledaju i podržavaju – i među Romskim roditeljima- izvršenje pravnih odredbi koje se tiču obrazovanja i pohađanja škole. Ovo bi se trebalo vršiti uz konsultaciju sa osobama na koje se odnosi imajući u vidu načela sadržana u Preporuci Ministarskog Komiteta Br. (2000)4 o obrazovanju Romske/Ciganske djece u Evropi.

¹ prema izvještaju UNICEF-a „, Vijeća Evrope i OSCE- a iz 2002. godine, aproksimativno 80% Roma ne pohađa školu u Tuzlanskom Kantonu (gdje postoji najveći broj upisa)

² Član 18 Okvirnog Zakona o Osnovnom i Srednjem Obrazovanju 2003. glasi: “ U periodu obaveznog osiguranja, vladine organizacije su obavezne poduzeti potrebne mjere da osiguraju uslove za Slobodan pristup i učešće u obrazovanju svim učenicima, a posebno po pitanju obezbjeđivanja besplatnih knjiga i drugih materijala”.

Član 13

91. Prma Članu 13 Zakona o Zaštiti Prava Osoba koje Pripadaju Nacionalnim Manjinama, 2003, Entiteti i Kantoni u Federaciji će unutar njihovih zakonaodavstava odrediti mogućnosti za osobe koje Pripadaju nacionalnim manjinama za uspostavljanje i održavanje svojih privatnih institucija za obrazovanje i praksu. Štaviše, ova odredba predviđa da će sve troškove ovih institucija snositi osobe koje pripadaju nacionalnim manjinama.
92. Savjetodavni Komitet želi istaći pravo dato Članom 13 Okvirne Konvencije ne može podlijegati restrikcijama i očekuje da će to Entiteti ispoštovati kada “održuju mogućnosti” za osobe koje pripadaju nacionalnim manjinama u postavljanju i održavanju privatnih obrazovnih ustanova. U tom kontekstu, sa zadovoljstvom uočava činjenicu da nekoliko udruženja nacionalnih manjina već organizuju dodatne časove na svojim jezicima. Savjetodavni Komitet takođe napominje da je formulisanje Člana 13 Zakona o Zaštiti Prava Osoba koje Pripadaju Nacionalnim Manjinama ne bi trebale biti protumačene na način koji limitira slobodu nacionalnih manjina sat raze sredstva uspostavljanja privatnih institucija iz domaćih i međunarodnih izvora.

Član 14

93. Savjetodavni Komitet uočava da Član 14 Zakona o Zaštiti Prava Osoba koje Pripadaju Nacionalnim Manjinama 2003 obavezuje Entitete i Kantone u Federaciji da osiguraju obrazovanju u jezičkim manjinama na predškolskim, osnovnim i srednjim školama ako je manjina koja je u pitanju u apsolutnoj ili relativnoj većini u gradu, općini ili lokalnoj zajednici o kojoj se govri. Bez obzira na broj osoba koje pripadaju nacionalnoj manjini, ako tako zahtjevaju, dobiju predavanja iz njihovih jezika, književnosti, historije i kulture u jezičkim manjinama kao dodatnu obuku.
94. Savjetodavni Komitet je zabrinut da numerička granica (apsolutne ili relativne većine) sadrži u prvom dijelu pomentog načela može predstavljati prepreku u primanju uputstava na određenim jezičkim manjinama na područjima koja su naseljena osobama koje pripadaju nacionalnim manjinama tradicionalno ili u znatnim brojevima, posebno na nivou lokalnih zajednica. U tom kontekstu, Savjetodavni Komitet sa zadovoljstvom uočava da je fleksibilniji pristup sugerisan Članom 8 Okvirnog Zakona o Osnovnom i Srednjem Obrazovanju, koje preporučuje da jezici i culture svih manjina u Bosni i Hercegovini trebaju biti poštovane u školstvu što je više moguće, u skladu sa Okvirnom Konvencijom o

Zaštiti Nacionalnih Manjina. Vlasti bi dakle trebale nastojati da iskoriste ovu fleksibilnost. Savjetodavni Komitet takođe uočava da zakonodavstvo o Osnovnom i Srednjem Obrazovanju u Entitetima se usklađuje sa Okvirnim Zakonom o Osnovnom i Srednjem Obrazovanju 2003, duži process koji se još uvijek treba provesti u određenim Kantonima Federacije.

95. Savjetodavni Komitet podržava drugi dio Člana 14 Zakona o Pravima Osoba koje Pripadaju Nacionalnim Manjinama 2003., koji predstavlja učenje manjinskih jezika po zahtjevu onih koji su u pitanju “bez obzira na broj osoba koje pripadaju nacionalnim manjinama”. Ovo predstavlja značajan korak naprijed i Savjetodavni Komitet je zadovoljan spoznajom činjenice da je novi Zakon o Osnovnom i Srednjem Obrazovanju sproveden u Republici Srpskoj 30. Aprila 2004., poništavajući minimalni dozvoljeni broj učenika koji su ranije mogli učiti manjinski jezik u osnovnoj školi. Savjetodavni Komitet podstiče vladi određenih Kantona da slijede primjer time što će ubrzati process usklađivanja zakona sa Okvirnim Zakonom Osnovnog i Srednjoškolskog Obrazovanja 2003. i Zakona o Zaštiti Prava Osoba koje Pripadaju Nacionalnim Manjinama. Takvo usklađivanje može biti ključno u stvaranj širih mogućnosti za osobe koje pripadaju nacionalnim manjinama da nauče ili dobiju pomoć pri učenju svojg jezika.
96. Što se tiče date situacije, čini se da dodatni časovi za određene nacionalne manjine već postoje i u Federaciji i u Republici Srpskoj. Čehoslovaci, Poljaci, Italijani i Ukrajinci su posebno izrazili interesovanje ih integrišu i dlaje razviju, ali u isto vrijeme ističu da su ovi časovi često organizovani od strane udruženja nacionalnih manjina a ne u sklopu javnih obrazovnih sistema (pogledati komentar Člane 13). Općenito govoreći i kada su dodatni časovi organizovani os strane udruženja nacionalnih manjina, postoji potreba da se poveća državna podrška u smislu da se plate predavači i njihova obuka te da se obezbjede knjige na manjinskim jezicima. U tom kontekstu, Savjetodavni Komitet sa zadovoljstvom prihvata da Član 14 Zakona o Zaštiti Prava Osoba koje Pripadaju Nacionalnim Manjinama obavezujevalsti da obezbjede, između ostalog, finansijska sredstva, material za obuku predavača, kao i štampanje knjiga na manjinskim jezicima za realizaciju prava koje se nalaze u ovom načelu. Savjetodavni Komitet izražava nadu da će Entiteti nastojati da sprovedu ova načela čim konsultacije sa nacionalnim manjinama daju jasniju sliku potreba u ovom području.
97. Savjetodavni Komitet uočava de je učenje Romskog jezika samo povremeno dostupan u određenim školama u Bosni i Hercegovini. Podstiče vlasti da predstave učenje Romskog jezika koje je vise sistematično u školama koje pohađaju Romska djeca, kao i razviju plan i program koji omogućava nastavnicima da predaju romski jezik, kulturu i historiju kao što je predviđeno u Akcionom Planu Obrazovnih Potreba Roma i Članova Drugih Nacionalnih Manjina.

Član 15

98. Učešće osoba koje pripadaju nacionalnim manjinama u državnim poslovima ostaje problem velike važnosti kojem se treba pristupiti. Savjetodavni Komitet podsjeća da je sadašnja situacija, u kojima je osobama koje pripadaju nacionalnim manjinama zabranjen pristup državnim radnim mjestima, kako na Državnom tako in a Entitetskom nivou, podsiče pianaj diskriminacije, te oni kojima se to dešava na to gledaju kao na politiku isključenja (pogledati komentare pod Članom 4).
99. Savjetodavni Komitet takođe uočava da je stalna pažnja posvećena jednakom zastupanju sva tri izborna naroda u vlastima, državnim službama te da mnoga državana preduzeća negativno utiču na pokušaje usmjerene poboljšanju učešća nacionalnih manjina. Ova pažnja često dodvodi do povećavanja mjesta da bi se postigla matematička jednakost između tri izborna naroda, kao što je slučaj sa

funkcijama Posrednika ili zamjenika ministara, sa konstantnim naglaskom na etničkom opredjeljenju službenika.

100. Još jedan od faktora za pojačanje etničkih linija kao stuba Države u Bosni i Hercegovini je pojam “ vitalnog nacionalnog interesa” izbornih naroda. Ovaj pojam je predstavljen Ustavom i takođe je tako široko definisan da daje tzv. Pravo na veto svakom od ova tri naroda u u Domu Naroda po pitanjima obrazovanja, religije, jezika, culture, tradicije, porijekla, teritorijalne organizacije, organizacije državnih vlasni te drugih predmeta koji se smatraju da su od vitalnog nacionalnog interesa od strane kvalifikovane većine. Isit princip važi i za Parlament Entiteta.
101. Pojam vitalnih nacionalnih interesa , koji obezbjeđuje jak mehanizam zaštite izbornih naroda koji se već nalaze u dominantnoj poziciji, često odvlači pažnju od Parlamenta i lokalnih vlasti od onog što nije u interesu izbornih naroda. Ispravnost ovog mehanizma još nije dovedena u pitanje u određenim kontekstima od strane Ustavnog Suda koji je došao do zaključka da davanje takvih tzv. Veto prava na nivou Entiteta je neustavan¹. Savjetodavni Komitet sa zabrinutošću uočava da su nacionalne manjina, kojima su potrebni posebni načini zaštite zbog njihove ranjive pozicije, nemaju koristi od ovog pojma jer “Ostali” nemaju pravo prizivanja prekršaja svojih vitalnih nacionalnih interesa u Parlamentu, niti na Državnom niti na Entitetskom nivou. Savjetodavni Komitet uočava da dovode u pitanje stalne kritike koje se tiču primjene pojma vitalnih nacionalnih interesa, koji ne samo da ne štite ranjive grupe nego i vode ka određenim paralizama institucija, kao što je bio slučaj u maju 2004. sa Okvirnom konvencijom Visokog Obrazovanja koja nije usvojena zbog suprotstavljanja Hrvata. Kada se u budućnosti ovo pitanje uzme u razmatranje, Savjetodavni Komitet očekuje da će se odgovarajuća pažnja posvetiti interesu nacionalnih manjina.
102. Kao što je priznato u Državno izvještaju i potvrđeno od strane određenih predstavnika nacionalnih manjina kao što su Crnogorci, čini se da je ograničen broj gdje postoji mogućnost da nacionalne manjine budu predstavljene u izbornim tijelima kroz kategoriju “Ostalih”, postoje slučajevi zlostavljanja. Ovo se npr. desilo u 2003. godini na izborima u Domu naroda Federacije: Ni jedan od ovih 7 Delegata (jedan “Musliman” i šest “Bosanaca”) ustvari ne potiče iz nacionalnih manjina pomenutih u Članu 3 Zakona o zaštiti Prava Osoba koje Pripadaju Nacionalnim Manjinama 2003. U Vijeću Naroda Republike Srpske koje bi se sastojati od 4 člana “Ostalih” po Članu 71 Ustava republike Srpske, jednog Slovenca, jednog Ukrajinca i jednog Jevrejskog Delegata koji su izabrani jednim “Jugoslavenom”, zadnje nije pomenuto u navedenom Zakonu.
103. Što se tiče predhodnog, Savjetodavni Komitet smatra da bi vlasti trebale pregledati trenutno zastupanje “Ostalih”. Pošto je potpuno ispravno omogućiti onima koji ne žele pripadati ni jednoj od tri grupe izbornih naroda ten e pripadaju ni jednoj nacionalnoj manjini da sjede u izbornim tijelima, važno je da se ovo ne dešava na račun nacionalnih manjina. Vlasti bi prema tome trebale prihvatiti potrebne promjene u izbornim zakonima da bi obezbjedili osobama koje pripadaju nacionalnim manjinama šansu da budu izabrani u kategoriji “Ostalih”.
104. Što se tiče učešća na lokalnom nivou, Savjetodavni Komitet podržava izmjene u Izbornom Zakonu koje su napravljene u Aprilu 2004. godine, koji po prvi put omogućava osobama koje pripadaju nacionalnim manjinama da izaberu svog predstavnika u Općinskim Vijećima i Općinskim Skupštinama – sa zagarantovanim minimalnim brojem mjesta – te da udruženja nacionalnih manjina da nominuju svoje candidate. Savjetodavni Komitet da takvo pravo koje nije protumačeno kao predstavnički mehanizam za “Ostale”, predstavlja značajan napredak u smislu učešća i boljeg odraza općih principa po kojima će osobe nacionalnih manjina imati pravo biti jednako predstavljeni u tijelima državnih vlasti i civilnih službi na svim nivoima kako stoji u Članu 19 Zakona o Zaštiti Prava Osoba koje Pripadaju Nacionalnim Manjinama. Istovremeno, Savjetodavni Komitet veoma žali što su ove izmjene izdate u prekasnoj fazi Službenih novena da bi bile primjenjive na slijedećim Općinskim

Izborima u Oktobru 2004. godine, što će značajno odgoditi pozitivne promjene u praksi. Izražava nadu da će slične izmjene biti uzete u razmatranje u budućim izborima na entitetskom i državnom nivou.

¹ Pogledati Djelimičnu odluku Ustavnog Suda Br. 5/98 donešenu 30. Juna i 1. Jula 2000. godnine, stavove 55,112,116,124

105. Općenito, Savjetodavni Komitet izražava nadu da će rad koji je u toku da se izmjeni izborni zakon u budućnosti takođe pristupati problemu predstavljanja nacionalnih manjina na Kantonalnom, Entitetskom i Državnom nivou sa ciljem da se popravi stanje na ovom polju. U dugoročnijem pogledu, trebalo bi se takođe uzeti u razmatranje i mogućnost pristupa političkim mjestima koji manje zavise od etničke pripadnosti, što bi isto tako moglo uključivati ustavne promjene kada se kada se dobije širi popis o ovome. Jedan od koraka ka ovom smjeru bi trebalo biti ukidanje obaveze kandidata za izbore da se izjasne o svojoj etničkoj pripadnosti (pogledati komentare pod Članom 3).
106. Savjetodavni Komitet žali što Vijeće Nacionalnih Manjina, koje je trebalo biti uspostavljeno ne kasnije od 14. Novembra 2003. kao specijalno savjetodavno tijelo Parlamentarnoj Skupštini Bosne i Hercegovine u okupljanju predstavnika nacionalnih manjina, još uvijek nije uspostavljeno u skladu sa Članom 21 Zakona o Zaštiti Prava Osoba koje Pripadaju Nacionalnim Manjinama. Takvo tijelo bi bilo ključno u poboljšanju učešća osoba koje pripadaju nacionalnim manjinama što se tiče mnoštva prepreka koje remete njihov direktni pristup izbornim tijelima. Vijeće Nacionalnih Manjina bi svakako popunilo vakum , posebno odsustvo mrežnih udruženja na Državnom nivou. Udruženja mogu biti uspostavljena samo na Entitetskom nivou, što čini odbranu interesa nacionalnih manjina na Državnom nivou izazovom.
107. Savjetodavni Komitet takođe žali što slična Vijeća Nacionalnih Manjina nisu uspostavljena u Federaciji i Republici Srpskoj uprkos istom roku. Savjetodavni Komitet je mišljenja da je nepoduzetnost u ovom području od strane Parlamenta i Bosne i Hercegovine i Entiteta primjer nedovoljnog interesa vlasti za situaciju u kojoj se nalaze nacionalne manjine (pogledati komentar pod Članom 5). To dakle poziva vlasti da uspostave pomenuta tijela kao stvar prioriteta te da obezbjede potrebna finansijska sredstva koja bi doprinijela njihovoj nezavisnosti.
108. Što se tiče učešća Roma, Savjetodavni Komitet smatra da je situacija naročito alarmantna , s obzirom na to da su predstavljeni u samo nekoliko veoma izolovanih slučajeva na općinskom nivou iako oni čine najveću manjinu i najranjiviju grupu. Poslije izbora Romskog vijeća od devet članova od 22. Romске Nevladine Organizacije u Novembru 2001, Savjetodavni Komitet za Rome je priznat os strane Vijeća Ministara 2003. Ovaj Savjetodavni Komitet koji je sastavljen od 9 predstavnika Romskog Vijeća i 9 predstavnika raznih ministarstava koja su uključena, je usvojio Radni Plan za spisak 2002-2006, između ostalih prioriteta, i nedostatak rodnih listova i stambenih uslova. Dodatno, pod pokroviteljstvom Savjetodavnog Komiteta, Romski predstavnici Komiteta su napravili Akcioni Plan za Rome, koji uključuje bolji opis prepreka sa kojima se trenutno suočava Romska zajednica koji bi trebao dovesti do razvoja i sprovođenja prave Strategije.
109. Savjetodavni Komitet podržava to što Romski Savjetodavni Komitet uključuje Romске predstavnike i uočava da bi oni trebali biti stalno konsultovani o relevantnim predmetima te da su sposobni da poduzmu inicijativu te daju preporuke svim Državnim organima. Savjetodavni Komitet žali što Romski Komitet još nije bio u poziciji da ostvari vidne rezultate. To je sigurno zbog

opsega faktora i činjenice da dobija vrlo malo potpore od ministarstava, koja se sa njima samo povremeno konsultuju o stvarima koje se tiču Romskih manjina i čiji zvanični predstavnici rijetko prisustvuju sastancima. Takođe se čini da ograničeni izvori Komiteta nisu dovoljni da se pokriju troškovi putovanja njihovih Članova, tako da su se od 2003. sastali samo 5 puta, te nisu bili u prilici da završe niti jedan konkretan projekat.

110. Savjetodavni Komitet smatra da bi vlasti trebale ispitati način da se ojača rad Savjetodavnog Komiteta za Rome, uključujući oslanjanje na stručnost i popravljavanje saradnje sa ministarstvima. Štaviše, trebalo bi razmotriti češće učešće Komiteta u pokušajima da se razviju i nadgledaju opšti uslovi za Rome u područjima obrazovanja, zdravstva i socijalne pomoći. Savjetodavni Komitet se slaže sa konsultacijskim procesom u elaboraciji nedavno usvojenog Akcionog Plana o obrazovnim potrebama Roma te je mišljenja da Savjetodavni Komitet za Rome zajedno sa budućim Viježem Manjina može biti ključan u nadgledanju njegovog sprovođenja (pogledati komentare pod Članom 12).
111. Što se tiče učešća nacionalnih manjina u državnim službama, kao i državnim preduzežima, Državne vlasti nažalost nisu u poziciji da daju statističke podatke koji bi omogućili opštu analizu, iako je Savjetodavni Komitet imao informaciju da takve statističke podatke prikupljaju određena ministarstva na Entitetskom nivou. Savjetodavni Komitet takođe uočava da je kao rezultat preimenovnog procesa sprovedenog u 2003. i 2004. pod ovlaštenjem Visokog Sudstva i Vijeća Tužilaštva, sudsko osoblje sačinjavaju Bošnjaci (46%), Hrvati (18%) Srbi (33%) i "Ostali"(3%). Kada su u pitanju policijske službe, 5,377 policajaca su Bošnjaci, 1,898 Hrvati, 5,715 Srbi, 146 "Ostali" i 13 "nepoznati". Ove cifre te njihova raspodjela po Entitetima sugeriše da i dalje ima mjesta za poboljšanje kada je u pitanju zastupanje osoba koje ne pripadaju dominantnoj grupi naroda uključujući one koji pripadaju nacionalnim manjinama (pogledati komentare pod Članom 4, Stavom 43). U tom kontekstu informacije iz raznih izvora ukazuju na nedostatak zastupnika osoba koje pripadaju nacionalnim manjinama – posebno Roma- na općinskom, Entitetskom i Kantonalnom nivou. Općenitije, Savjetodavni Komitet je mišljenja da učešće u društvenom i ekonomskom životu za one koji ne pripadaju dominantnim grupama bi trebalo biti povećano.
112. Tokom razgovora Ministarstvom Unutrašnjih Poslova u Tuzlanskom Kantonu, Savjetodavni Komitet je sa zadovoljstvom prihvatio saznanje da je poseban plan akcije usvojen da bi se povećao broj državnih radnika regrutovanih iz izbornih naroda i nacionalnih manjina – posebno Srba i Roma- s ciljem da bi se do 2005. postigla jednakost iz popisa 1999. godine. Savjetodavni Komitet poržava ovakve planove te podstiče druga ministarstva da slijede, posebno u Republici Srpskoj gdje je ponavljajući problem nezastupljenost nacionalnih manjina i nekih ou izbornih naroda. Općenitije, Savjetodavni Komitet zauzima stav da bi državne Vlasti trebale pobliže nadgledati ove razvoje i podsticati usvajanje pozitivnih mjera od srtane entiteta, posebno u regrutovanju Roma u policiji.

Član 16

113. Na osnovu informacija kojima trenutno raspolaže, Savjetodavni Komitet smatra da u sprovođenju ovog člana nema posebnih uočavanja

Član 17

114. Na osnovu Informacija kojima trenutno raspolaže, Savjetodavni Komitet smatra da u sprovođenju ovog člana nema posebnih uočavanja

Član 18

115. Do danas, Bosna i Hercegovina nije završila bilateralni ugovor posebno posvećen zaštiti jezika i kultura nacionalnih manjina. Savjetodavni Komitet uočava da su predstavnici nekih nacionalnih manjina, posebno Italijana i Mađara, izrazili svoje veliko interesovanje u korist iz takvih bilateralnih ugovora. Zaključak takvih ugovora može se pokazati kao ključan u pomoći brojnim nacionalnim manjinama u područjima kao što su obrazovanje, i kultura, posebno po pitanju njihove malobrojnosti i ograničene podrške koju dobivaju od Države Bosne i Hercegovine.

116. Priznajući da Države o kojima se govori nisu pokazale puno interesa za završetak takvih bilateralnih ugovora, Savjetodavni Komitet smatra da bi vlasti mogle poduzeti novu inicijativu u ovom području, kao što zahtjeva Član 6 Zakona o Zaštiti Prava Osoba koje Pripadaju Nacionalnim Manjinama. Savjetodavni Komitet dakle poržava pokušaje zaključenja bilateralnih ugovora ovakve prirode sa Slovenijom i podstiče vlasni da slijede ovaj primjer sa Drugim Državama.

Član 19

116. Na osnovu Informacija kojima trenutno raspolaže, Savjetodavni Komitet smatra da u sprovođenju ovog člana nema posebnih uočavanja.

IV GLAVNI ZAKLJUČCI I KOMENTARI SAVJETODAVNOG KOMITETA

118. Savjetodavni Komitet vjeruje da bi ova glavna nalaženja i komentari mogli biti od pomoći u nastavljanu dijaloga između međunarodnih zajednica, Vlade i nacionalnih manjina, kojima je Savjetodavni Komitet spreman dati svoju pomoć.

O Opštim Komentarima

119. Savjetodavni Komitet zaključuje da nekoliko karakteristika Dejtonskog Sporazuma čine institucionalna urđenja Bosne i Hercegovine jedinstvenom te da se to mora imati u vidu kada se ocjenjuje sprovođenje Okvirne Konvencije u ovoj zemlji. Imajući na umu jako isticanje etničke pripadnosti i teritorijalnih uređenja, Savjetodavni Komitet smatra da će se stvoriti ratuća potreba da se sa ovog isticanja etničke pripadnosti i grupnih prava krene ka većoj uključenosti i fokusiranje na ljudska prava pojedinaca, što je, čini se više u skladu sa rastućim brojem Bosanskih građana.

120. Savjetodavni Komitet zaključuje da je određivanje vremena za pravljenje slijedećeg popisa otvoreno pitanje te smatra potrebnim da vlasti, posebno na lokalnom nivou, ne koriste nedostatak popisa kao argument za opravdanje nezaštićenja nacionalnih manjina.

O Članu 3

121. Savjetodavni Komitet zaključuje da domaće zakonodavstvo što se tiče nacionalnih manjina pokriva veliki broj grupa, uključujući i one manje, i zaključuje da bi trebalo razmotriti uključenje osoba koje pripadaju dodatnim grupama u primjenu Okvirne konvencije na član. Po član osnovi. Savjetodavni Komitet smatra da bi vlasti trebale pregledati ovaj predmet uz savjetovanje sa uključenim stranama.

122. Savjetodavni Komitet zaključuje da status izbornih naroda predstavlja važnu garanciju za jednakost Bošnjaka, Hrvata i Srba u oba Entiteta. Takođe zaključuje da Bošnjaci i Hrvati žive u manjini u Republici srpskoj kao i Srbi u federaciji, što je situacija koja ih može dovesti u ranjive položaje i izložiti ih raznim tipovima diskriminacije unatoč njihovoj pripadnosti izbornom narodu. Savjetodavni Komitet smatra da Bošnjaci i Hrvati u Republici Srpskoj kao i Srbi u Federaciji trebaju imati mogućnost- u slučaju da žele- da se oslone na zaštitu pruženu Okvirnom Konvencijom ako su u pitanju stvari koje su pod nadležnosti Entiteta. Savjetodavni Komitet smatra da se ista mogućnost treba pružiti Bošnjacima i Hrvatima u Federaciji koji žive u kantonima gdje su u manjini. Savjetodavni Komitet smatra da bi vlasti trebale pregledati ovaj predmet uz savjetovanje sa uključenim stranama.

123. Savjetodavni Komitet zaključuje da se kvazi-sistematsko korištenje termina "Ostali na Ustavnom nivou kada su u pitanju nacionalne manjine, a u kontrastu sa izbornim narodima, pravi određene probleme. Smatra da bi trebala biti razmotrena mogućnost predstavljanja koncepta "nacionalnih manjina " na ustavnom nivou na Državnom i Entitetskom nivou.

124. Savjetodavni Komitet zaključuje da se u brojim područjima često pominje etnička pripadnost, posebno u pristupanju državnim mjestima, te pri zapošljavanju. U tom kontekstu, Savjetodavni Komitet smatra posebno posebno važnim da domaće zakonodavstvo ima dovoljno obezbjeđenja da bi moglo zaštititi pravo svih osoba da se ne tretiraju kao osobe koje pripadaju određenoj etničkoj grupi, te da nikava smetnja neće

proizaći iz toga izbora, što sada čini se nije tako. Savjetodavni Komitet smatra da bi vlasti trebale izvršiti reviziju zakonodavstva po tom pitanju, ten a osnovu toga, prihvatiti neophodne izmjene da bi obezbjedili puno poštovanje prava osoba da se ne tretiraju kao osobe koje pripadaju etničkim grupama.

O Članu 4

125. Savjetodavni Komitet zaključuje da institucionalni stubovi kao i sudska i nesudska pomoć u borbi protiv diskriminacije stagniraju već neko vrijeme te da bi se reforme na ovom području trebale produžiti bar do 2005. godine. Savjetodavni Komitet smatra da kroz čitav process sprovođenja institucionalnih promjena, vlasti trebaju posebno voditi računa o stavljanju na raspolaganje pružanje pomoći pojedincima koji tvrde da su žrtve diskriminacije

126. Savjetodavni Komitet zaključuje da je su reavila koja upravljaju kompozicijom nekih vlasti na Državnom nivou takva da pravno da legalno isključuju one koji pripadaju nacionalnim manjinama i određene osobe koje pripadaju izvornim narodima iz pristupa političkim mjestima. Savjetodavni Komitet Smatra da to dovodi u pitanje kompatibilnost sa Članon 4 Okvrine Konvencije, i takođe smatra da bi se trebalo razmisliti o načinima da se poporavi problem isključenja nacionalnih manjina sa gore pomenutih mjesta, čak i ako to ne može biti postignuto za kratko vrijeme.

127. Savjetodavni Komitet zaključuje da su Ustavi Federacije i Repulike Srpske izmjenjeni tko da omogućuju zastupanje izbornih naroda u Parlamentima Entiteta, ali da je manji pomak napravljen kada su u pitanju nacionalne manjine i "Ostali". Savjetodavni Komitet smatra da ovaj proces još nije završen te da bi takva isključenja trebalo pregledati, to je nešto što zahtjeva ustavne izmjene na Entitetskom nivou.

128. Savjetodani Komitet zaključuje da pristup zapošljavanju posebno podstiče diskriminaciju u Republici Srpskoj. Takođe zaključuje da se diskriminacija pojavljuje u povratničkom procesu posebno na lokanom nivou u Federaciji i Republici Srpskoj. Savjetodavni Komitet smatra da bi vlasti, posebno na entitetskom nivou, trebale rješavati problem široko rasprostranjene diskriminacije sa kojom se suočavaju oni koji ne ripadaju dominantnim grupama naroda, te pojačati svoju akciju ciljanu na podsticanje pomirenja.

129. Savjetodavni Komitet zaključuje da postoje alarmantni izvještaji o situaciji Roma koji zive u naseljima u nepovoljnim životnim uslovima bez osnovnih sredstava, koji u određenim slučajevima mogu uticati na njihovo zdravstveno stanje. Savjetodavni Komitet smatra da ovi problemi zahtjevaju hitnu pažnju od obje domaće vlasti kao i podršku međunarodnih donacijskih agencija.

130. Savjetodavni Komitet zaključuje da je posebno ozbiljan problem sa kojim se suočavaju Romi nedostatak ličnih dokumenata, uključujući i rodne listove, lične karte te dokumenta koja su vezana za zdravstveno osiguranje i socijalnu pomoć i uvjerenja o državljanstvu. Savjetodavni Komitet smatra da nedostatak ličnih dokumenata predstavlja nepotrebne prepreke u realizaciji osnovnih ljudskih prava Roma. Takođe smatra da bi lokalne vlasti trebale načiniti dodatni trud da bi se sistematski registrovali svi građani, bez obzira na njihov pravni status u Romskim naseljima.

131. Savjetodavni Komitet zaključuje da određene vlasti ne prihvataju poterbu poduzimanja posebnih mjera za siromašne grupe kao što su Romi, posebno kada su u pitanju zdravstveno osiguranje i socijalna pomoć. Savjetodavni Komitet smatra da s obzirom na

raspon problema sa kojima se suočavaju Romi, postoji potreba da se razvije strategija koja će efikasno riješavati njihove probleme.

132. Savjetodavni Komitet zaključuje da su uloženi naponi od Ministarstva Za Ljudska Prava i Izbjeglice u 2003. godini, u prikupljanju novih statističkih podataka koji se između ostalog odnose i na podatke iz zavoda za socijalnu pomoć, školskih upisnih podataka, slanjem posebnik upitnikaka u 70-ak općina u kojima su Romi bili nastanjeni 1999. godine. Savjetodavni KOMITET smatra da bi vlasti trebale i dalje trebale vršiti ovakva prikupljanja podataka te proširiti ove mjere na sve nacionalne manjine u iščekivanju organizacije novog popisa.

O Članu 5

133. Savjetodavni Komitet zaključuje da je opšti Zakon o Zaštiti Prava Osoba Nacionalnih Manjina, koji je usvojen 1. Aprila 20003. godine, bio ključan u pokretanju refleksije na mjesto nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini. Takođe zaključuje da prava koja su predstavljena u ovom Zakonu ne mogu biti stavljena u funkciju dok korespondentna sektorska zakonodavstva ne budu usklađena na Državnom nivou ili dok se zamjenska zakonodavstva ne prihvate na Entitetskom nivou. Savjetodavni Komitet smatra da nije napravljen nikakav značajni pomak ni na jednom nivou da se usvoji i uskladi relevantno zakonodavstvo, osim na području obrazovanja, te se nije napravio značajan pomak kada je u pitanju predloženo postavljanje konsultativnih tijela za nacionalne manjine na Državnim i Entitetskim nivoima.

134. Savjetodavni Komitet zaključuje da su pohvalni koraci poduzeti na lokalnom nivou da se podrže inicijative zaštite i promovisanja kultura nacionalnih manjina, i ako samo po principu ad hoc. Takođe zaključuje da predstavnici nekoliko nacionalnih manjina, kao što su Poljaci, Italijani, Makedonci i Česi, dovode u pitanje nedostatak prostora i slične Državne podrške za njihova udruženja kao jedne od osnovnih potreba. Savjetodavni Komitet smatra bi vlasti trebale posvetiti više pažnje ovim potrebama i zahtjevima nacionalnih manjina, posebno na lokalnom nivou, te im pružiti podršku kada su u pitanju njihovi jezici i kulture.

O Članu 6

135. Savjetodavni Komitet zaključuje da je proces pomirenja napredovao u Bosni i Hrecegovini uprkos tragičnih događaja u prošlosti. Ali isto tako zaključuje da nedostatak povjerenja među različitim zajednicama još postoji te smatra da se moraju povećati naponi da se promoviše međunarodni dijalog, uzajamno razumjevanje i saradnja među svim ljudima bez obzira na njihovu etničku, kulturnu ili religijsku pripadnost, posebno na području Entiteta.

136. Savjetodavni Komitet zaključuje da je proces povratka imovine skoro završen, što predstavlja veliki uspjeh, s obzirom na kompleksnost i raspon postojećih problema na ovom području. Savjetodavni Komitet zaključuje da romi nailaze na ozbiljne prepreke kada su u pitanju njihova prava na povratak u njihove prijeratne domove, te u uživanju njihovih imovinskih prava koja i dalje narušavaju nasilje i odbojnost vezane za njihov povratak. Takođe zaključuje da mnogi ljudi čiji je povrat imovine izvršen, se ne vraćaju u svoje domove, za šta postoji nekoliko razloga. Savjetodavni KomiteT smatra da takve poteškoće rezultiraju djelimično iz diskriminacije u pristupu zapošljenju, socijalnoj pomoći (zdrastvenom osiguranju i penzionom) kao i obrazovanju. Takođe smatra da neki političari doprinose stvaranju odbojnosti što dalje narušava povratnički proces na određenim područjima.

137. Savjetodavni Komitet zaključuje da mnogi Romi u Bosni i Hercegovini žive u naseljima na koja ne posjeduju imovinska prava. Savjetodavni Komitet smatra da postoji potreba da vlasti smatraju ovaj problem prioritarnim, imajući u vidu mogućnosti istraživanja svih mogućnosti za legalizaciju Romskih naselja ili obezbjeđivanja alternativnog smještaja bez diskriminativnog ponašanja.

138. Savjetodavni Komitet zaključuje da na području medija postoje tendencija da se fokusira na događaje koji su vezani za tri izborna naroda te da se zapostavlja ono što je vezano za nacionalne manjine. Savjetodavni Komitet zaključuje da Vijeće Štampe sprovodi stalno nadziranje štampanih medija ocjenjujući ih, te smatra da bi Vijeće Štampe trebalo podsticati svjesnost javnosti o rezultatima ovog nadziranja i o postojećim procedurama koje postoje za kršenja pravila ponašanja, te da bi se slično nadziranje moglo vršiti i na elektronskim medijima.

O Članu 8

139. Savjetodavni Komitet zaključuje da postoje mnoge prepreke u rekonstrukciju religijskih objekata koji su razrušeni tokom rata i smatra da bi vlasti trebale učiniti što je u njihovoj mogućnosti da pristupe ovom problemu, te gdje je to potrebno, sprovedu odgovarajuće sudske mjere.

O Članu 9

140. Savjetodavni Komitet zaključuje da Član 16 Zakona o Zaštiti Prava Osoba koje Pripadaju Nacionalnim Manjinama, se u mnogim pogledima ogleda u načelima koja sadrži Član 9 Okvirne Konvencije te sadrži elemente koji podržavaju pasivni i aktivni pristup medijima osobama koje pripadaju nacionalnim manjinama. Savjetodavni Komitet smatra da zbog nedostatka izvršenja na podržavnim nivoima, ova odredba još nije u potpunosti stavljena u funkciju.

141. Savjetodavni Komitet zaključuje da trenutno postoji ograničena količina programiranja na jezicima manjina, i pored toga što postoje određene informativne emisije koje se emituju na Turskom, Albanskom, Hebrejskom i Romskom jeziku na dvije privatne radio stanice u Sarajevu te Romskog dječijeg programa koji se emituje na jednoj radio stanici u Kotor Varošu. Savjetodavni Komitet smatra da Agencija za Nadzor Komunikacija treba posebno obratiti pažnju na Član 16 Zakona o Zaštiti Prava Osoba koje Pripadaju Nacionalnim Manjinama 2003. te zauzmu aktivniji stav u sprovođenju ovih načela, posebno kada se odlučuje o izadvanju licenci, te da bi trebali učiniti dalje napore da se podtakne svjesnost među nacionalnim manjinama o novim pravnim mogućnostima sadržanim u Zakonu.

O Članu 10

142. Savjetodavni Komitet zaključuje da mnoga ustavna i pravna načela o korištenju jezika u zvaničnim dokumentima. Savjetodavni Komitet smatra da je brojnost (apsolutne ili relativne većine) koja je sadržana u Članu 12 Zakona o zaštiti Prava Osoba koje Pripadaju nacionalnim Manjinama je toliko visoka da može predstavljati prepreku po pitanju određenih jezičkih manjina u područjima koja su naseljena nacionalnim manjinama tradicionalno ili u velikim brojevima, posebno na području lokalnih zajenica. Takođe smatra da bi vlasti trebale sistematski iskoristiti mogućnost oslanjanja na niže brojeve.

O Članu 11

143. Savjetodavni komitet zaključuje da numerički prag (apsolune ili relativne većine) koji je sadržan u Članu 12 Zakona o Zaštiti Prava Osoba koje Pripadaju Nacionalnim Manjinama mogu predstavljati prepreku kada su u pitanju jezičke manjine na područjima koja tradicionalno naseljavaju nacionalne manjine, te smatra da bi vlasti trebale sistematski iskoristiti mogućnost oslanjanja na niže pragove.

O Članu 12

144. Savjetodavni Komitet zaključuje da načela postavljena u Članu 12 Stavu 2 Okvirne Konvencije, da se uspostavi kontakt između učenika i profesora različitih zajednica, su od velike važnosti u Bosni i Hercegovini. Smatra da je od presudne važnosti da se eliminišu elementi segregacije kao što je korištenje posebnih ulaza u iste školske ustanove te pritisci vršnjaka koji podstiču netoleranciju prema učenicima druge etničke pripadnosti. Takođe smatra da bi reforme obrazovanja i procesa ujedinjenja trebali biti izvršeni u skladu sa Članom 14 Okvirne Konvencije.

145. Savjetodavni Komitet zaključuje da su mjere očuvanja kulture i historije nacionalnih manjina nedovoljne. Smatra da bi se takve mjere trebale pojačati tako što bi se svim učenicima pružila šansa da se upoznaju sa multikulturnim karakterom Bosne i Hercegovine, kao što je predloženo u "Akcionom Planu za Obrazovne Potrebe Roma i Članova Drugih Nacionalnih Manjina u Bosni i Hercegovini".

146. Savjetodavni Komitet zaključuje da su problemi koji se tiču pristupa Romske djece obrazovanju zabrinjavajući, posebno zbog toga što velika većina Romske djece nisu u mogućnosti da pohađaju školu zbog loših životnih uslova. Savjetodavni Komitet smatra da gore pomenuti Plan sadrži brojne predložene mjere koje, ako pravilno sprovedene, bi mogle značajno poboljšati situaciju Romskog obrazovanja. Takođe smatra da uspješno sprovođenje ovog plana zavisi od stepena posvećenosti vlasti, te da bi oni trebali pojačati svoje napore u ovom području, posebno nadzoru i podršci – uključujući i Romske roditelje - u sprovođenju pravnih načela koja se tiču obavezno obrazovanja i prisutnosti u školama.

O Članu 14

147. Savjetodavni Komitet zaključuje je brojni prag (apsolutne ili relativne većine) sadržan u prvom dijelu člana 14 Zakona o Zaštiti Prava Osoba Koje Pripadaju Nacionalnim Manjinama 2003. može predstavljati prepreku u primanju uputstava u nekim jezičkim manjinama u područjima koja su naseljena osobama koje pripadaju nacionalnim manjinama tradicionalno ili u većim brojevima, posebno na lokalnim nivoima zajednica. Savjetodavni Komitet smatra da drugi dio ovog Člana, koji nalaže predstavljanje učenja jezika manjina na zahtjev onih na koje se to odnosi "bezobzira na broj osoba koje pripadaju nacionalnim manjinama" predstavlja veliki korak naprijed.

148. Savjetodavni Komitet zaključuje da je prihvaćen novi Zakon O Osnovnom i srednjem Obrazovanju 30. Aprila 2004. u Republici Srpskoj, koji ukida minimalnu brojnu granicu od 20 učenika koja je ranije primjenjena na učenje jezika manjina u osnovnim školama. Savjetodavni Komitet smatra da bi vlasti Kantona o kojima se radi trebali biti podstaknuti da slijede taj primjer ubrzanjem procesa usklađivanja njihovih zakonodavstava sa zakonom o Zaštiti Prava Osoba koje Pripadaju nacionalnim manjinama 2003. i Osnovnim zakonom o Osnovnom i Srednjem Obrazovanju 2003.

149. Savjetodavni Komitet zaključuje da dodatni časovi za određene nacionalne manjine već postoje i u Federaciji i u Republici Srpskoj, te da su Česi, Poljaci i Ukrajinci izrazili interes za integrisanjem i daljim razvojem. Savjetodavni Komitet smatra da i kadka su dodatni časovi organizovani od strane udruženja nacionalnih manjina postoji potreba da se pojača Državna podrška, te da se plate nastavnici i njihova obuka, kao i da se obezbijede knjige na jezicima manjina.

150. Savjetodavni Komitet zaključuje da je učenje Romskog jezika samo povremeno omogućeno u određenim školama u Bosni i Hercegovini. Smatra da bi vlasti trebale biti podstaknute da predstavljaju više sistematsko učenje Romskog jezika u školama koje pohađaju Romski djeca.

O Članu 15

151. Savjetodavni Komitet zaključuje da je stalna pažnja koja je posvećena jednakom zastupanju tri izborna naroda među vlastima, državnim službama, te državnim preduzećima negativno utiče na uložene trudove usmjerene na poboljšanje učešća nacionalnih manjina. Smatra da je pojam vitalnih nacionalnih interesa, koji obezbjeđuje veoma jak mehanizam zaštite izbornih naroda koji su već u dominantnom položaju i koje su ispitane Ustavnim Sudom, često odvlače pažnju Parlamenta i političkih snaga od onog što nije u interesu izbornih naroda.

152. Savjetodavni Komitet zaključuje da nacionalne manjine, kojima je potrebna posebna zaštita zbog njihovog ranjivog položaja, nemaju koristi od ovog pojma jer "Ostali" nemaju pravo da prouzrokuju kršenje vlastitih vitalnih interesa u Parlamentu, ni na Državnom ni na Entitetskom nivou. Smatra da kada se ovo pitanje povuče u budućnosti trebala bi se posvetiti pažnja interesima nacionalnih manjina.

153. Savjetodavni Komitet zaključuje da u ograničenim slučajevima gdje postoji mogućnost da nacionalne manjine imaju predstavnika u izbornim tijelima u kategoriji "Ostalih", postoje slučajevi zlostavljanja. Smatra se da bi vlasti trebale pregledati trenutnu zatupanost "Ostalih" te usvojiti potrebne izmjene u izbornom zakonu da bi obezbjedili priliku da biraju osoba koje pripadaju nacionalnim manjinama.

154. Savjetodavni Komitet zaključuje da se nedavne izmjene u Izbornom Zakonu zalažu za pravo da nacionalne manjine odaberu svoje predstavnike u općinskim Vijećima i Općinskim Skupštinama – sa garantovanim minimalnim brojem mjesta – te da nacionalne manjine mogu nominovati svoje kandidate. Savjetodavni Komitet smatra da takvo pravo, koje nije sačinjeno od gore pomenute grupe kao predstavnika "Ostalih", predstavlja znatan napredak po pitanju učešća. Takođe smatra da tkući rad na izmjeni Izbornog zakona bi se u buduću trebao odnositi i na zastupanje nacionalnih manjina na Kantonalnom, Entitetskom i Državnom nivou, kada su u pitanju ispravljanje postojećih manana u ovom području.

155. Savjetodavni Komitet zaključuje da Vijeće Nacionalnih Manjina, koje je trebalo biti uspostavljeno do 14. Novembra 2003. kao posebno savjetodavno tijelo Parlamentarne Skupštine Bosne i Hercegovine za okupljanje predstavnika nacionalnih manjina, još uvijek nije postavljeno. Savjetodavni Komitet smatra da bi takvo tijelo bilo ključno u poboljšanju učešća osoba koje pripadaju nacionalnim manjinama kada su u pitanju mnoge prepreke koje se nalaze na putu njihovog direktnog pristupa velikom broju izbornih tijela.

156. Savjetodavni Komitet zaključuje da ni slična Vijeća Nacionalnih Manjina do danas nisu uspostavljena u Federaciji i Republici Srpskoj. Savjetodavni Komitet smatra da nepoduzetnost na ovom polju od strane Parlamenta Bosne i Hercegovine i Entiteta daje

primjer nedovoljnog interesovanja vlasti za situaciju u kojoj se nalaze nacionalne manjine. Smatrase da bi vlasti trebale oformiti pomenuta tijela što prije i obezbijediti adekvatnu finansijsku podršku koja bi doprinijela njihovoj nezavisnosti.

157. Savjetodavni Komitet zaključuje da kada je u pitanju učešće Roma, situacija je naročito alarmantna zbog toga što su oni zastupani u veoma izolovanim slučajevima na općinskom nivou iako sačinjavaju najveću i najranjiviju grupu manjina. Savjetodavni Komitet nalazi pozitivnim to što Savjetodavni Komitet za Rome uključuje Romske predstavnike te da se sa njima treba konsultovati oko relevantnih slučajeva. Savjetodavni Komitet smatra da bi vlasti trebale ispitati načine ojačavanja rada ovog organa, što uključuje i olanjanje na stručnost Komiteta te poboljšanje saradnje sa ministarstvima.

158. Savjetodavni Komitet smatra da se ovi zaključni komentari odraziti srž sadasnjeg mišljenja te da bi mogli poslužiti kao osnova za korespondentne zaključke i preporuke koje trebaju biti usvojene od strane Vijeća Ministara.

159. Savjetodavni komitet sa zadovoljstvom uočava da su predmeti nacionalnih manjina nedavno pridobili malo pažnje vlasti, kao što je pokazano usvajanjem Zakona o Zaštiti Prava Osoba koje Pripadaju Nacionalnim Mnajinama te izmjenama u Izbornom Zakonu. Štaviše, usklađenje zakonodavstva entiteta je između ostalog dopustilo dlaji razvoj obrazovanja jezičkih manjina.

160. Savjetodavni Komitet smatra da je jedan od velikih problema i dalje sporvođenje relevantnih normi. Naročito kada je u pitanju Zakon o Zaštiti Prava Osoba koje Pripadaju Nacionalnim manjinama. Načela o učenju jezička manjina, medijskog emitovanja za nacionalne manjine, te jednake zastupljenosti u državnim službama i vlastima do danas nisu imala značajnog pomaka u praksi. Nove konsultativne strukture za nacionalne manjine, kao što su predloženo Vijeće Nacionalnih mnajina i korespondentni organi na nivoima Entiteta, nisu uspostavljeni sve do danas unatoč knokretnim pravnim obavezama. Ovakvi propusti se trbaju tretirati kao prioriteti od strane vlasti na Državnom i Entiteskom nivou.

161. Što se tiče pristupa političkim mjestima, stroga pravila su još uvijek na snazi na Državnom nivou ali je nedavno napravljen pomak na Entitetskom nivou u smislu širenja pristupa određenim vlastima. Vlasti bi trbale vršiti dalja razmatranja nalaženja načina da se priješi problem isključenja osoba koje pripadaju nacionalnim manjinama sa određenih mjest na Državnom i Entitetskom nivou. Takođae bi se trebalo razmotriti razvoj posebnih parlamentarnih mehanizama za bolju zaštitu interesa nacionalnih manjina. Treba obratiti veću pažnju na rejšavanje problema diskriminacije u praksi, naročio u zapošljavanju, što je problem koji utiče na sve one koji ne pripadaju većinskoj izbornoj grupi na području o kojem se radi.

162. Unatoč napretku u procesu izmirenja, i dalje postoji nedostatak povjerenja među etničkim grupama te odbojnost prema povratku izbjeglica i raseljenih lica. Moraju se učiniti naponi da se promoviše međuetnički dijalog te da se podstakne šire prihvatanje onih o kojima se govori kao "Ostali" kao dio društva Bosne i Hercegovine.

163. S obzirom na potrebe i zahtjeve u ovom slučaju, mogućnost pružanja veće podrške za inicijativu koju poduzimaju nacionalne manjine da se promovišu njihovi jezici i kulture treba uzeti u razmatranje.

164. Ozbiljni problemi ostaju u primjeni Okvirne konvencijepo pitanju Roma. Potpuna jednakost im još nije obezbijedena, te su i dalje izloženi diskriminaciji i suočeni sa poteškoćama kada se radi o stambenom stanju, zravstvenom osiguranju, zaposlenju i obrazovanju. Potreban je nacionalna strategija da bi se njihova situacija popravila , kako se moglo vidjeti iz iskustva stečenog u nedavnoj elaboraciji Plana za njihove obrazovne poterbe. U ovom kontekstu, posebnu pažnju treba obratiti na obezbjeđenje učešća Roma u državnim poslovima.

